KALENDAR
RATNI INVALID

1930.

12129

Cijena Din. 25·—

NJ. V. ALEKSANDAR I.
Pokrovitelj Ratnih Invalida

NJ. V. KRALJICA MARIJA

NJ. V. PRESTOLONASLJEDNIK PETAR

Kalendar

RATNI INVALID

za god. 1930.

Siječanj - Januar

ima 31 dan

Dan		Rimokatolici	Православни Децембар-Јануар		Židovi	Bilješke
Srij.	1	**Novo ljeto**	19	Бонифатије	Subota 4., 11., 18., 25. I. Tebeth Roš-hodeš 1. I.	
Čet.	2	Makarije	20	Даниjел		
Petak	3	Genoveva	21	Јулиана		
Sub.	4	Tito biskup	22	Анастазија		
Ned.	5	**Ime Isusovo**	23	**Нед. св. Отаца**		
Pon.	6	**Sv. Tri kralja**	24	**Нав. Рожд.**		
Utor.	7	Marcel biskup	25	**Рожд. Христ.**		
Srij.	8	Severin	26	**Збор Бог.**		
Čet.	9	Julijan	27	**Стјеп. првом.**		
Petak	10	Pavao pustinjak	28	20000 муч.		
Sub.	11	Higin	29	Младенци		
Ned.	12	**1. po Bog.**	30	**Н. пр. Богој.**		
Pon.	13	Hilarij	31	Малахија Р.		
Utor.	14	Feliks mučenik	1	**Обрез. Госп.**		
Srij.	15	Mavro	2	Силвестар		
Čet.	16	Marcel papa	3	Малахија		
Petak	17	Antun pustinjak	4	70 апостола		
Sub.	18	Stolica sv. Petra	5	Теоп. муч.		
Ned.	19	**2. po Bog.** Kanut	6	**Богојављење**		
Pon.	20	Fabijan i Sebast.	7	Саб. св. Крст.		
Utor.	21	Agneza dj. i m.	8	Георгије Хоз.		
Srij.	22	Vincencij	9	Полијевкто		
Čet.	23	Zaruke Bl. Dj. M.	10	Григорије		
Petak	24	Timotej biskup	11	Теодосије		
Sub.	25	Obraćenje sv. P.	12	Татјана		
Ned.	26	**3. po Bogojav.**	13	**Нед. по Богој.**		
Pon.	27	Ivan Zlatousti	14	Захарије		
Utor.	28	Ildefonso biskup	15	Павао Тив.		
Srij.	29	Franjo Saleški	16	Вер. Св. П.		
Čet.	30	Martina dj. i muč.	17	Антоније		
Petak	31	Petar Nol.	18	Атанасије и К.		

Veljača - Februar

ima 28 dana

Dan		Rimokatolici	Православни Јануар—Фебруар		Židovi	Bilješke
Sub.	1	Ignacije	19	Макарије	Subota 1., 8., 15., 22. I. Šebat Roš-hodeš dne 30. I.	
Ned.	2	**4. po Bog.** *Svijeć.*	29	**32. по Дух.**		
Pon.	3	Blaž biskup	21	Максим		
Utor.	4	Andrija Kors.	22	Тимотеје		
Srij.	5	Agata	23	Климент		
Čet.	6	Doroteja	24	Ксенија		
Petak	7	Romualdo	25	Григорије		
Sub.	8	Ivan Mat.	26	Ксенофонт		
Ned.	9	**5. po Bog.** Apol.	27	**Нед. М. и Ф.**		
Pon.	10	Skolastika djev.	28	Ефрем Сирски		
Utor.	11	Ukazanje Gosp. L	29	Пр. м. Игнатија		
Srij.	12	Eulalija	30	**Три јерарха**		
Čet.	13	Katarina	31	Кир. и Јован		
Petak	14	Valentin biskup	1	Муч. Трифун		
Sub.	15	Faustin i Jov. m.	2	**Сретеније Г.**		
Ned.	16	**Sedamdesetnica**	3	**Нед. бл. Сина**		
Pon.	17	Konstancija	4	Исидор Пел.		
Utor.	18	Simeon b., Flav.	5	Муч. Агатија		
Srij.	19	Konrad	6	Преп. Вукол		
Čet.	20	Eleuterij	7	Пр. Партеније		
Petak	21	Eleonora	8	Теодор		
Sub.	22	Stolica sv. Petra	9	Никифор		
Ned.	23	**Šezdesetnica** Pet.	10	**Месопуст**		
Pon.	24	Matija apostol	11	Блаж муч.		
Utor.	25	Viktorin, Valpurga	12	Мелетије Ант.		
Srij.	26	Aleksandar m.	13	Мартинијан		
Čet.	27	Leandar m.	14	Ћирил ап.		
Petak	28	Teofil, Roman	15	Онисим		

Ožujak - Mart

ima 31 dan

Dan		Rimokatolici	Православни Фебруар—Март		Židovi	Bilješke
Sub.	1	Albin biskup	16	Муч. Памфил	Subota dne 1., 8., 15., 22., 29. — 1. Adar Roš-hodeš dne 1. III. Post Ester dne 13., Purim dne 14. — 1. Nisan, Roš-hodeš 30. III.	
Ned.	**2**	**Pedesetnica** Sim.	**17**	**Сиропуст**		
Pon.	3	Kunigunda djev.	18	Леон (поч. пос.)		
Utor.	4	Kazimir	19	Архипа †		
Srij.	5	Pepelnica †	20	Лав. еп. †		
Čet.	5	Perpetua i Fel. †	21	Тимотеј †		
Petak	7	Toma Akvinski †	22	Евгенија †		
Sub.	8	Ivan od Boga †	23	Поликарпо †		
Ned.	**9**	**1. Čista.** Fran.	**24**	**1. н. в. поста**		
Pon.	10	40 mučenika †	25	Таравије б. †		
Utor.	11	Heraklij,Eulogij †	26	Порфирије †		
Srij.	12	Grgur Veliki Papa†	27	Проконије †		
Čet.	13	Rozalija †	28	Василије †		
Petak	14	Matilda †	1	Јевдокија †		
Sub.	15	Longin m. †	2	Теодот †		
Ned.	**16**	**2. Pačista.** Herib.	**3**	**2. н. в. поста**		
Pon.	17	Gertruda, Patric.†	4	Герасим п. †		
Utor.	18	Ćiril Jer. Eduard †	5	Муч. Канон †		
Srij.	19	Josip †	6	42 муч. †		
Čet.	20	Niketa †	7	С. М. Василије†		
Petak	21	Benedikt †	8	Теофилакт †		
Sub.	22	Oktavijan muč. †	9	40 муч. †		
Ned.	**23**	**3. Bezimena.** Oton	**10**	**3. н. в. поста**		
Pon.	24	Gabrijel arkanđ.†	11	Софроније †		
Utor.	25	*Blagovijest* †	12	Теофан †		
Srij.	26	Emanuel †	13	Никифор †		
Čet.	27	Ivan Dam. R. †	14	Бенедикт †		
Petak	28	Ivan Kapistran †	15	Агапије муч. †		
Sub.	29	Ćiril, Jona muč. †	16	Савин муч. †		
Ned.	**30**	**4. Sredoposna**	**17**	**4. н. в. поста**		
Pon.	31	Amos pr., Balb. †	18	Кирил б. Јер.†		

Travanj - April

ima 30 dana

Dan		Rimokatolici	Православни Март—Април		Židovi	Bilješke
Utor.	1	Hugo biskup †	19	Хрисант †	Subota 5., 12., 19., 26. — 1. dan Pesah dne 15. — 2. dan Pesah dne 16. — 7. i 8. dan Pesah dne 21. i 22. — 1. Ijjar, Roš-hodeš dne 29.	
Srij.	2	Franjo P. †	20	Оци у м. с. С.†		
Čet.	3	Rikardo †	21	Јаков †		
Petak	4	Isidor †	22	Василије †		
Sub.	5	Vincencij †	23	Никон †		
Ned.	**6**	**5. Gluha.** Siksto	**24**	**5. н. в. пост.**		
Pon.	7	Hegerij †	25	**Благовести**		
Utor.	8	Dionizije †	26	Саб. Арх. Гав.†		
Srij.	9	Prohor, Marija E.†	27	Матрона †		
Čet.	10	Ezekijel, Meh. †	28	Хиларија †		
Petak	11	7 žal. B. D. M. †	29	Преп. Марко †		
Sub.	12	Julij Papa †	30	Јован †		
Ned.	**13**	**6. Cvijetna.** Her.	**31**	**Цвијетница**		
Pon.	14	Justin, Tiburcij †	1	Марија ег. †		
Utor.	15	Anastazija †	2	Тито †		
Srij.	16	Turibije muč. †	3	Никита †		
Čet.	17	Vel. četvrtak †	4	Јосиф †		
Petak	18	Vel. petak †	5	Теодот †		
Sub.	19	Vel. subota †	6	Јефтихије †		
Ned.	**20**	**Uskrs**	**7**	**Ускрс**		
Pon.	21	*Uskrsni ponedjel.*	8	**Ускрс. понед.**		
Utor.	22	Soter i Kajo	9	**Ускрс. утор.**		
Srij.	23	Juraj m., Vojtjeh	10	Терентије		
Čet.	24	Fidelis muč.	11	Антипа		
Petak	25	Marko evang.	12	Василије		
Sub.	26	Kleto i Marcel	13	Артемон		
Ned.	**27**	**1. Bijela.** Petar K.	**14**	**Нед. Томина**		
Pon.	28	Pavao od Križa	15	Аристарх		
Utor.	29	Petar m.	16	Агапија и Јов.		
Srij.	30	Katarina Sij. dj.	17	Симеон преп.		

Svibanj - Maj

ima 31 dan

Dan		Rimokatolici		Православни Април—Мај	Židovi	Bilješke
Čet.	1	Filip i Jakob ap.	18	Јован Д.	Subota 3., 10., 17., 24., 31. — Lag beomar dne 16. — 1. Sivan, Roš-hodeš dne 28.	
Petak	2	Atanasij	19	Пафниције		
Sub.	3	Našašće sv. Križa	20	Теодор м.		
Ned.	**4**	**2. po Uskrsu.** Flor.	**21**	**Н. женâ мир.**		
Pon.	5	Pijo V.	22	Теодор Сик.		
Utor.	6	Ivan pr. vr.	**23**	**Георгиј влм.**		
Srij.	7	Stanislav b.	24	Сава, Себаст.		
Čet.	8	Miholjice	25	Марко		
Petak	9	Akacije, Grgur	26	Василије		
Sub.	10	Izidor ratar	27	Симеон		
Ned.	**11**	**3. po Uskrsu.** Fr.	**28**	**Нед. о раслаб.**		
Pon.	12	Pankracije	29	Јасон и Сосип		
Utor.	13	Servacije	30	Јаков		
Srij.	14	Bonifacije m.	1	Јеремија		
Čet.	15	Ivan Sal., Sof.	2	Атанасија		
Petak	16	Ivan Nepomuk	3	Тимотије		
Sub.	17	Paskal	4	Пелагија		
Ned.	**18**	**4. po Uskrsu.** Ven.	**5**	**Нед. о Самар.**		
Pon.	19	Petar Celestin p.	6	Јов		
Utor.	20	Bernardin	**7**	**Појава св. Кр.**		
Srij.	21	Feliks m.	8	Јован еванг.		
Čet.	22	Helena i Julija	9	Изаија		
Petak	23	Deziderij	10	Симон Зил., ап.		
Sub.	24	Ivana djev.	11	Методиј биск.		
Ned.	**25**	**5. po Uskrsu.** Grg	**12**	**Нед. о слијеп.**		
Pon.	26	Filip Ner. } Prosni dani	13	Гликерије		
Utor.	27	Beda, cr. n. } Prosni dani	14	Исидор		
Srij.	28	Augustin b. } Prosni dani	15	Пахомије		
Čet.	29	**Spasovo.** Maksimil	**16**	**Вознес. Госп.**		
Petak	30	Ferdinand prizn.	17	Андроник		
Sub.	31	Bl. Dj. Mar., Ang.	18	Петар и ам.		

Lipanj - Juni

ima 30 dana

Dani		Rimokatolici		Православни Мај—Јуни	Židovi	Bilješke
Ned.	**1**	**6. po Uskrsu.** Jus.	**19**	**Н. От. Ник. с.**	Subota 7., 14., 21., 28. — 1. Tamus Roš-hodeš dne 27. 1. i 2. dan Šebuot, dne 2. i 3.	
Pon.	2	Erasmo, Marcelin	20	Талалеј и др.		
Utor.	3	Klotilda	21	Константин		
Srij.	4	Kvirin b.	22	Василиско		
Čet.	5	Bonifacije b.	23	Михаило		
Petak	6	Norberto	24	Симеон		
Sub.	7	Lukrecija, Robert	25	Н. г. Јов. К.		
Ned.	**8**	**Duhovi.** Medardo	**26**	**Духови**		
Pon.	9	Primo i Felicita	**27**	**Дух. понед.**		
Utor.	10	Margareta	28	Никита		
Srij.	11	Barnaba ap.	29	Теодосија		
Čet.	12	Ivan Fakundo	30	Изакије		
Petak	13	Antun Padovan.	31	Јермиј		
Sub.	14	Bazilije bisk.	1	Јустин		
Ned.	**15**	**1. po Duh.** Vid	**2**	**1. Н. Свих. Св.**		
Pon.	16	Fran Reg.	3	Луцилијан		
Utor.	17	Adolf	4	Митрофан		
Srij.	18	Marko i Marcel	5	Доротеја		
Čet.	**19**	**Tijelovo** Julijana	6	Висарион		
Petak	20	Silverij p.	7	Теодот		
Sub.	21	Alojzije Gonzaga	8	Прен. м. св. Т.		
Ned.	**22**	**2. po Duh.** Pavlin	**9**	**2. по Дух.**		
Pon.	23	Sidonija, Albin m.	10	Тимотеј		
Utor.	24	Ivan Krstitelj	11	Барт и Бам. а.		
Srij.	25	Prosper	12	Онуфрије		
Čet.	26	Ivan i Pavao m.	13	Акилина		
Petak	27	*Srce Isusovo* Lad.	14	Јенисеј прор.		
Sub.	28	Srce Marijino Lav	15	Амос пророк		
Ned.	**29**	**Petar i Pavao**	**16**	**3. по Дух.**		
Pon.	30	Spomen sv. Pavla	17	Маноуил м.		

Srpanj - Juli

ima 31 dan

Dani		Rimokatolici	Православни Јуни—Јули		Židovi	Bilješke
Utor.	1	Presveta Krv Is.	18	Леонтиј	Subota 5., 12., 19., 26. — Ab Roš-hodeš dne 26. — Šiva asar (Post) dne 13.	
Srij.	2	Pohod B. D. M.	19	Јуда апост.		
Čet.	3	Leon II. Heliodor	20	Методије биск.		
Petak	4	Udalrik, Berta	21	Јулијан муч.		
Sub.	5	Ćiril i Metod	22	Евсебиј биск.		
Ned.	**6**	**4. do Duh.** Izaija	**23**	**4. по Дух.**		
Pon.	7	Vilibaldo biskup	**24**	**Рођ. Ив. Крст.**		
Utor.	8	Kilijan, Eugen III.	25	Февронија		
Srij.	9	Brcko b., Anatol.	26	Давид		
Čet.	10	Amalija djevica	27	Самсон		
Petak	11	Pijo I. Papa	28	Прен. м. К. и Ј.		
Sub.	12	Ivan Gualb.	**29**	**Пет. и Пав.**		
Ned.	**13**	**5. po Duh.** Marg.	**30**	**5. по Дух.**		
Pon.	14	Bonaventura b.	1	Кузма и Дам.		
Utor.	15	Henrik prizn.	2	Хаљина Богор.		
Srij.	16	Gospa od Karmela	3	Јакинт		
Čet.	17	Aleksije	4	Андрија К.		
Petak	18	Fridrik, Kamilo	5	Кирил и Мет.		
Sub.	19	Vinko Paulski	6	Атанасиј		
Ned.	**20**	**6. po Duh.** Ilija p.	**7**	**6. по Дух.**		
Pon.	21	Danijel pr.	8	Прокопије		
Utor.	22	Marija Magdalena	9	Панкрације		
Srij.	23	Apolinar b. m.	10	45 муч. Никр.		
Čet.	24	Kristina	11	Еуфемија		
Petak	25	Jakov apostol	12	Прокло и И.		
Sub.	26	Ana, majka B. D. M.	13	Саб. арх. Г.		
Ned.	**27**	**7. po Duh.** Pant.	**14**	**7. по Дух.**		
Pon.	28	Inocent m., Viktor	15	Владимир Вел.		
Utor.	29	Marta djevica	16	Атиноген		
Srij.	30	Abdon i Senen m.	17	Марина м.		
Čet.	31	Ignacij Lojol.	18	Емил., Хијац.		

Kolovoz - Avgust

ima 31 dan

Dani		Rimokatolici	Православни Јули—Август		Židovi	Bilješke
Petak	1	Petar u okovima	19	Макрина С.	Subote: 2., 9., 16., 23. i 30. — 1. Elul, Roš-hodeš 25. augusta. — Post 9. Aba na 3. augusta.	
Sub.	2	Porciunkula, A. L.	**20**	**Илијин дан**		
Ned.	**3**	**8. po Duh.** Aug.	**21**	**8. по Дух.**		
Pon.	4	Dominik pr.	22	Марија Магд.		
Utor.	5	Snježna Gospa	23	Езекијел		
Srij.	6	Preobraž. Kristov.	24	Борис, Крист.		
Čet.	7	Kajetan prizn.	25	Ана		
Petak	8	Cirijak i dr. muč.	26	Јермолај м.		
Sub.	9	Roman mučenik	27	Пантелеон м.		
Ned.	**10**	**9. po Duh.** Lovro	**28**	**9. по Дух.**		
Pon.	11	Suzana mučenica	29	Калиник		
Utor.	12	Klara dj., Hilarija	30	Сила		
Srij.	13	Hipolit i Kasij. m.	31	Јевдоким		
Čet.	14	Eusebije pr. A.	1	Нал. св. Крста		
Petak	**15**	**Velika Gospa**	2	Стефан муч.		
Sub.	16	Rok, pr., Joakim	3	Исакије		
Ned.	**17**	**10. po Duh.** Jul.	**4**	**10. по Дух.**		
Pon.	18	Helena Križarica	5	Евсигниј м.		
Utor.	19	Ljudevit biskup	**6**	**Преобр. Госп.**		
Srij.	20	Stjepan kr., Ber.	7	Дометије и др.		
Čet.	21	Ivana Franciska	8	Циријак, Емил.		
Petak	22	Timotej muč.	9	Матија ап.		
Sub.	23	Filip Benicij, Sid.	10	Лаврентије м.		
Ned.	**24**	**11. po Duh.** Bartol	**11**	**11. по Дух.**		
Pon.	25	Ljudevit kralj	12	Фотије муч.		
Utor.	26	Pelagija, Zefirin	13	Максим		
Srij.	27	Josip Kalasan.	14	Михеја прор.		
Čet.	28	Augustin biskup	**15**	**Узнес. Богор.**		
Petak	29	Glavosjek Ivana	16	Прен. уб. Хр.		
Sub.	30	Ruža Lim. dj.	17	Мирон м.		
Ned.	**31**	**12. po Duh.** Raj.	**18**	**12. по Дух.**		

Rujan - Septembar
ima 30 dana

Dani		Rimokatolici	Православни Август-Септембар		Židovi	Bilješke
Pon.	1	Egid. o., 12 br. m.	19	Андрија		
Utor.	2	Jenon, Maksima	20	Самуел		
Srij.	3	Serafina, Man.	21	' адеј ап.		
Čet.	4	Rozalija	22	Агатон		
Petak	5	Laurencij	23	Лупо и Иренеј		
Sub.	6	Zaharija p., Mag.	24	Евтихиј муч.		
Ned.	7	**13. po Duh.** Marko	25	**13. по Дух.**		
Pon.	8	*Mala Gospa*	26	Адријан муч.		
Utor.	9	Petar Klaver	27	Пимен		
Srij.	10	Nikola) Tol. pr.	28	Мојсија		
Čet.	11	Proto i Hijacint	29	**Усјек. св. Ив.**		
Petak	12	Ime Marijino	30	Александар		
Sub.	13	Amat biskup	31	Појас Богор.		
Ned.	14	**14. po Duh.** Uzviš.	1	**14. по Дух.**		
Pon.	15	Nikomed	2	Мамапт		
Utor.	16	Kemelij pr., Ljud.	3	Антим		
Srij.	17	Rane sv. Franje †	4	Вавила муч.		
Čet.	18	Josip Kupert.	5	Захарија		
Petak	19	Januarij bisk. †	6	Евдоксије м		
Sub.	20	Eustahij i dr. m. †	7	Созонт		
Ned.	21	**15. po Duh.** Matej	8	**15. Р. Бл. Д. М.**		
Pon.	22	Mauricij muč.	9	Јоаким и Ана		
Utor.	23	Lino p., Tekla dj.	10	Минодора		
Srij.	24	B. D. M. za ot. s.	11	Теодора преп.		
Čet.	25	Kleofa m., Kamilo	12	Автоном муч.		
Petak	26	Ciprijan i Just.	13	Корнелиј		
Sub.	27	Kuzma i Damjan	14	**Крстов дан**		
Ned.	28	**16. po Duh.** Več.	15	**16. по Дух.**		
Pon.	29	Mihael arkanđeo	16	Евфемија		
Utor.	30	Jeronim prizn.	17	Софија		

Židovi: Subote: 6., 13., 20. i 27. — 1. i 2. dan Roš-hašono 23. i 24.

Listopad - Oktobar
ima 31 dan

Dani		Rimokatolici	Православни Септемб.-Октобар		Židovi	Bilješke
Srij.	1	Remigij bisk.	18	Евменије		
Čet.	2	Anđeli čuvari	19	Трофим		
Petak	3	Kandid, Terez.	20	Јевстахије м.		
Sub.	4	Franjo Asiški	21	Кодрат, Јона		
Ned.	5	**17. po Duh.** Placid	22	**17. по Дух.**		
Pon.	6	Vjera djev. muč.	23	З. Јов. Крст.		
Utor.	7	B. D. M. kr. sv. Kr.	24	Текла		
Srij.	8	Brigita udova	25	Еуфросима м.		
Čet.	9	Dionizij bis. muč.	26	Смрт Јов. ев.		
Petak	10	Franjo Borgia	27	Калистрат		
Sub.	11	Nikasij biskup m.	28	Харитон, Бар.		
Ned.	12	**18. po Duh.** Maks.	29	**18. по Дух.**		
Pon.	13	Eduardo k., Kol.	30	Григориј Арм.		
Utor.	14	Kalist papa muč.	1	окров. Богор.		
Srij.	15	Terezlja dj. muč.	2	Кипријан и Ј.		
Čet.	16	Galo, Hedviga	3	Дионисије б.		
Petak	17	Margareta Alakok	4	Јеротеј муч.		
Sub.	18	Luka evanđalist	5	Харитина муч.		
Ned.	19	**19. po Duh.** Petar	6	**19. по Дух.**		
Pon.	20	Ivan Kent., Irena	7	Сергиј и Бако		
Utor.	21	Uršula dj. m.	8	Пелагија		
Srij.	22	Kordula dj. m.	9	Јаков Алф. ап.		
Čet.	23	Ignacij biskup	10	Евлампије м.		
Petak	24	Rafael arkanđeo	11	Филип		
Sub.	25	Hrisanto i Dar.	12	Пробо и Тарах		
Ned.	26	**20. po Duh.** Dem.	13	**20. по Дух.**		
Pon.	27	Sabina m., Frum.	14	Параскева		
Utor.	28	Simon i Juda	15	Лукијан		
Srij.	29	Narcis bis., Ida	16	Лонгин стот.		
Čet.	30	Marcel m., Klaud.	17	Осија пророк		
Pet.	31	Vuk biskup	18	Лука еванђел.		

Židovi: Subote: 4., 11, 18. i 25. — Jom Kipur 2. okt. — 1. i 2. dan Sukosu 7. i 8. Šemiri aceses 14. — Simhas-tora 15. — 1. dan Hešrava 23. Roš-hodeš.

Studeni - Novembar

ima 30 dana

Dani		Rimokatolici	Православни Октобар-Новембар		Židovi	Bilješke
Sub.	1	**Svi Sveti**	19	Јоил прор.	Subote: 1., 8., 15., 22. i 29. — 1. dan Kisleva Roš-hodeš 21.	
Ned.	2	**21. po Duh.** Justin	20	**21. по Дух.**		
Pon.	3	Dušni dan. Hubert	21	Иларијон		
Utor.	4	Karle Boromejski	2[illegible]	Аверкије Јер.		
Srij.	5	Emerik bisk. m.	23	Јаков апостол		
Čet.	6	Leonardo	24	Арета муч.		
Petak	7	Engelberto	25	Марцијан		
Sub.	8	Godfrid biskup	26	**Димитр. в. м.**		
Ned.	9	**22. po Duh.** Teod.	27	**22. по Дух.**		
Pon.	10	Andrija Avel.	28	Терентије муч.		
Utor.	11	Martin biskup	29	Анастасија м.		
Srij.	12	Martin Papa	30	Зиновиј и З.		
Čet.	13	Stanislav Kostka	31	Стахиј и Ам.		
Petak	14	Josafat b., Vener.	1	Кузман и Дам.		
Sub.	15	Leopold m., G.	2	Акиндии м.		
Ned.	16	**23. po Duh.** Ivan	3	**23. по Дух.**		
Pon.	17	Grgur čud. bisk.	4	Јоаникиј пуст.		
Utor.	18	Odon, Roman,	5	Галактион м.		
Srij.	19	Elizabeta kraljica	6	Павле исп.		
Čet.	20	Feliks Val.	7	Јерон, Лазар		
Petak	21	Prikazanje B. D. M.	8	**Саб. Арх. Мих.**		
Sub.	22	Cecilija dj. m.	9	Анис. и Пор.		
Ned.	23	**24. po Duh.** Klem.	10	**24. по Дух.**		
Pon.	24	Ivan od Križa	11	Теодор Студ.		
Utor.	25	Katarina dj. m.	12	Јосафат		
Srij.	26	Konrad, Ivan B.	13	Јован З.		
Čet.	27	Virginij biskup	14	Филип ап.		
Petak	28	Sosten, uč. sv. P.	15	Гуриј (п. Б.) †		
Sub.	20	Saturnin muč.	16	Матеј ап. и е. †		
Ned.	**30**	1. **Adv.** Andrija	17	**25. по Дух.**		

Prosinac - Decembar

ima 31 dan

Dani		Rimokatolici	Православни Новемб.-Децембар		Židovi	Bilješke
Pon.	1	Aligij b., Natalija	18	Платен и Ром.	Subote: 6., 13., 20. i 27. Hanuka 15. — 1. dan Tebeta, Roš-hodeš 21.	
Utor.	2	Bibijana dj. muč.	19	Абадија †		
Srij.	3	Franjo Ksaver	20	Григорије Д. †		
Čet.	4	Barbara dj. m.	21	**Увод Богор.**		
Petak	5	Sava opat	22	Филимон †		
Sub.	6	Nikola biskup	23	Амфилох †		
Ned.	7	**2. Adv.** Ambrozij	24	**26. по Дух.**		
Pon.	8	**Bezgr. Zač. BDM.**	25	Климент †		
Utor.	9	Leokadija dj. m.	26	Алиприј †		
Srij.	10	Prenos kuće L.	27	Јаков Перз. †		
Čet.	11	Damas Papa	28	Илинарх †		
Petak	12	Maksencij	29	Парамон м. †		
Sub.	13	Lucija dj. muč.	30	Андрија ап. †		
Ned.	14	**3. Adv.** Spiridijon	1	**27. по Дух.**		
Pon.	15	Irenej, Kristijana	2	Авакум прор. †		
Utor.	16	Adelhajda dj.	3	Софоније пр. †		
Srij.	17	Lazar biskup m.	4	Барбара †		
Čet.	18	O. p. B. D. M. †	5	Сава †		
Petak	19	Vladimir, Nem.	6	**Николај**		
Sub.	20	Liberat, Amon †	7	Амброзије †		
Ned.	21	**4. Adv.** Toma ap.	8	**28. по Дух.**		
Pon.	22	Zenon, Demetrij	9	**Безгр. З. Б. М.**		
Utor.	23	Viktorija dj. m.	10	Мина и др. м. †		
Srij.	24	Badnjak. Adam i E.	11	Данило Ступ. †		
Čet.	25	**Božić (Rođ. krist.)**	12	Спиридион †		
Petak	26	*Drugi dan B.* Stj.	13	Евстратије м. †		
Sub.	27	Ivan Evanđelist	14	Тирсо и д. м. †		
Ned.	28	**Ned. po Božiću**	15	**Нед. Праот.**		
Pon.	29	Toma biskup m.	16	Агеј пророк		
Utor.	30	David kralj	17	Даиел прор. †		
Srij.	31	Silvestar Papa	18	Себастијзн м. †		

Statistika invalida i državnih izdataka za opskrbu njihovu, njihovih porodica, udovica i siročadi

Prema službenim podacima

broj lica zaštićenih invalidskim zakonom

i to ličnih invalida iznosi u Srbiji 16.221, u Crnoj Gori 1.921, Dalmaciji 2.888, Bosni i Hercegovini 6.960, Sloveniji 6.412, Hrvatskoj i Slavoniji 14.135, Srijemu i Vojvodini 4.671. Ukupno 53.308.

Po postocima nesposobnosti

broj invalida iznosi 20% : 13.608, 30% : 13.148, 40% : 6.033, 50% : 5.982, 60% : 5.099, 70% : 3.404, 80% : 2.034, 90% : 2.840 i 100%: 2.337. Preteških sa 100% nesposobnosti, kojima je usto za običan život potrebna tuđa pomoć, ima 1.379. Od ukupnoga broja, broj invalida sa djecom iznosi 26.538, bez djece 26.770. Po novom zakonu otpast će 13.608 invalida sa 20% nesposobnosti, oko 15.000 invalida, kojih bolesti nisu posljedice povreda u ratu, oko 400 vojnih mirnodopskih invalida.

Ratnih udovica ima:

u Srbiji 72.399, Crnoj Gori 4.655, Dalmaciji 4.299, Bosni i Hercegovini 6.293, Sloveniji 4.308, Hrvatskoj i Slavoniji 14.636, Vojvodini 1.289. Ukupno 107.869, od kojih udovica sa djecom 54.611, ratne siročadi 32.438, roditelja 22. 438, braće i sestara 3.190.

U zemlji postoje ortopedski zavodi:

u Beogradu, Nišu (ukinut), Trebinju, Zagrebu, Ljubljani i Splitu. Sanatoriji za tuberkulozne u Surdulici, Donjoj Tuzli, Brestovcu i Golniku. U najvećem broju banja i lječilišta dijeljena je pomoć invalidima u ukupnoj svoti od 1,600.000 dinara za prošlu godinu i 721.000 dinara za ovu godinu. Poklonjeno je porodicama palih invalida različnih poljoprivrednih sprava, šivaćih mašina itd. u vrijednosti od 3,680.000 dinara. U ovoj godini podijeljeno je 9.070 komada različnih sprava.

Od oslobodjenja do danas je reducirano

i osposobljeno za samostalan posao u invalidskim školama 4.160 ličnih invalida.

Na ime tekuće invalidnine, invalidske potpore i dodataka isplaćeno je u budžetskim godinama 1919.-20. god. Din 350,000.000, 1920.21. Din 350,000.000, 1921.-22. Din 360,000.000, 1922.-23. Din 257.223.584, 1923.-24. Din 257,223.584, 1924.-25. Din 290,000.000, 1925.-26. Din 280,000.000, 1926.-27. Din 400,000.000, 1927.-28. Din 320,000.000, 1928.-29. Dinara 275,000.000. Ukupno je od god. 1919. do 1929. isplaćeno 3.129,447.168 dinara. Na ime zaostataka dužnih invalidskih prinadležnosti isplaćeno je pored toga od 1. aprila 1920. do 1. maja 1928. Din 100,000.000, a iz monopolskoga zajma isplaćeno je u ovoj godini 110,000.000 Din. U budžetu za god. 1929.-30. predvidjeno je za isplatu invalidnine 321,281.050 dinara.

Na ime otkupa invalidnine

isplaćeno je u budžetu godine 1926.-27. Din 2,000.000, 1927.-28. Din 4,000.000, 1928.-29. Din 5,000.000. U svemu 11,000.000 dinara. U budžetu za 1929.-30. predvidjeno je za otkup invalidnine 20,000.000 Din.

Članovi I. i II. odjeljenja Višeg Invalidskog Suda

Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja g. dr. Drinković sastavio je I. i II. odjeljenje Višeg Invalidskog Suda, i postavio za članove toga suda po jednog kasacionog suca, po jednog suca prvostepenog suda za grad Beograd, po jednog suca prvostepenog suca za beogradski okrug, po jednog predstavnika ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja i njihove zamjenike. Kako je po članu 60. Invalidskog Zakona od 4. srpnja 1929. godine potrebno, da se u svakom odjeljenju Višeg Invalidskog Suda postavi kao član još jedan viši vojni sudski oficir te jedan zamjenik ovoga, a zatim po jedan oficir !(aktivni, rezervni i umirovljeni), ratni invalid, diplomirani pravnik i njemu zamjenika i to po predlogu ministarstva vojske i mornarice A. D. broj 18.130 od 26. srpnja 1929. godine, a na osnovu člana 12. Zakona o uredjenju Vrhovne Državne Uprave §§ 65. i 67. Invalidskog Zakona kao i člana 57. i 59. Zakona o državnom računovodstvu, to je ministar socijalne politike i narodnog zdravlja g. dr. Drinković za članove u I. odjeljenju Višeg Invalidskog Suda postavio: Jakovljevića Miloša, sudskog pukovnika, a njegovim zamjenikom Hudina Josipa, sudskog majora, te ratnog invalida Marinković Milorada, artiljerijskog pukovnika, diplomiranog pravnika, i njemu za zamjenika Stojanovića Dragoslava, sudskog kapetana I. klase; u II. odjeljenju Višeg Invalidskog Suda postavio je: Ivačića Uroša, sudskog potpukovnika, njemu za zamjenika Miletića Savu, sudskog majora, ratnog invalida Miloradovića Živojina, pješadijskog majora i diplomiranog pravnika i njemu za zamjenika Sapinca Gjorgju, rezervnog pješadijskog kapetana II. klase, diplomiranog pravnika. Nagrada za ovaj rad ima im pripasti shodno pravilniku za reguliranje nagrada D. K. broj 76.000—27. i rješenjem ministarskog savjeta broj 14.047 od 17. srpnja 1927. godine. Izdaci padaju na teret državnog budžeta.

Dr. Mate Drinković

Još davno prije rata u svim jugoslavenskim pokretima, snažno se isticala markantna figura Dra Mate Drinkovića. Još tada, kad su takva djela od zvaničnih krštena zvučnim i strašnim imenom — veleizdaje, borio se Dr. Mate Drinković, s jedne strane protiv dvoglavog austrijskog orla, a s druge opet protiv Talijanaša, koje je bivša Austrija favorizirala, pogotovo u Dalmaciji protiv našeg življa. Dobar dio svoga muževnog života proveo je Dr. Drinković po zatvorima, kuda ga je bacala Austrija da ga zastraši. Samo što su rezultati bili protivni željama austrijske soldateske, jer poslije svakog progona, Dr. Drinković kad bi izašao iz zatvora nastavio je još odličnije svoj rad za oslobođenje i ujedinjenje svih južnih Slavena.

Dr. Mate Drinković
min. soc. politike.

Kad je poslije Antantine pobjede i strašnog sloma dvoglavog austrijskog orla, došlo do realizovanja njegovih ideja, za koje se on cijeli život borio sa svojim drugovima, nije se mogao odmoriti; trebalo je svom snagom pregnuti na posao da se konsoliduju prilike u novoj i Velikoj Domovini — Jugoslaviji. Taj rad nije bio ni malo lakši, od onog za vrijeme Austrije. I uvijek kad se ukazala potreba, on je svoju energiju i velikoiskustvo stavio na raspolaganje svojoj domovini. Tako i sada, kad je Nj. V. Kralj Aleksandar historijskim

aktom od 6. siječnja ove god., preuzeo kormilo države u svoje čvrste ruke, pozvan je ponovo Dr. Mate Drinković, da saradjuje na tom Velikom Djelu. Kad je jedamput donio slavnom Šibeniku pozdrav Nj. V. Kralja rekao je slijedeće:

»Dolazim k Vama kao član Vlade Nj. V. Kralja, koji je pokazao državničku mudrost i vojničku hrabrost, kad je učinio kraj svemu onome što je bilo prije 6. siječnja. Počašćen sam pozivom, da služim Nj. V. Kralju i narodu. Ne činim to sebe radi, već zbog naroda i države. Kad sam polazio k Vama bio sam kod Nj. V. Kralja i rekao sam Mu, da ću svuda širiti ljubav medju Srbima i Hrvatima i da ću kazati kako su Hrvati u prvom redu pozvani da potpomognu Kralja u svemu za boljitak i napredak ove države, jer će samo onda imati ono i onoliko, koliko budu svojom snagom doprinjeli. Nj. V. Kralj isporučio je pozdrav Dalmaciji i rekao mi je, kako je ovo napravljeno da se zlo i nepravda popravi, pa da se život naroda i države uputi ka sreći i blagostanju. Ovim ciljevima služi Nj. V. Kralj, služi Kr. Vlada, služim ja kao ministar, a mora da služi i svaki član države.

Dr. Mate Drinković rodjen je u Jelsi na otoku Hvaru 1868. god. Poslije završene gimnazije u Splitu, pohadjao je medicinske fakultete u Gracu i Beču. Kao mladi doktor bio je općinski doktor u Vodicama i Šibeniku. Učestvovao je u svim nacionalnim borbama za oslobodjenje južnih Slavena. U oslobodjenoj domovini bio je četiri puta ministar, a u posljednjoj vladi Nj. V. Kralja, povjeren mu je portfelj Socijalne Politike. Kao takav pokazao je najviše shvatanja za invalidsko pitanje i potpuno opravdao povjerenje koje mu je poklonio naš Vrhovni Zaštitnik Nj. Vel. Kralj Aleksandar I.

Ban Dr. Josip Šilović

Jedna od najmarkantnijih pojava u socialnom pokretu je svakako današnji ban Savske Banovine Dr. Josip Šilović, umirovljeni profesor univerziteta.

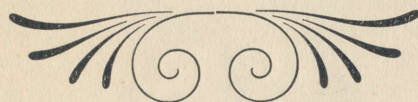

Ban Dr. Josip Šilović.

Rodjen u najsiromašnijem, ali zato nacionalno najsvesnijem kraju, u Hrvatskom Primorju, u malom Praputniku, sin najsiromašnijih seljačkih roditelja uspio je on svojim savjesnim i marljivim radom, da se dovine do najvećih položaja u zemlji. U svom životu prošao je teške časove. Još kao 12 godišnji dečko mučio se teškim radom na željezničkoj pruzi Zagreb—Rijeka i u pravom smislu riječi »u znoju svoga lica« je zaradjivao koru kruha.

Nekoliko dobrih svećenika, koji su primjetili njegovu bistrinu, poslaše ga u Senjsku gimnaziju, a poslije svojim vlastitim radom završio je u Zagrebu pravne nauke. Poslije, kad je dovršio nauke bio je jedno vrijeme seoski činovnik i u toku svoga života napisao je mnoga pravnička djela od kapitalne vrijednosti. Jedan od glavnih faktora, vodio je sa velikim uspjehom akciju »Središnjeg odbora za zaštitu Porodica Mobilizovanih i Palih vojnika u Hrvatskoj i Slavoniji«. Zahvaljujući toj akciji spašeno je preko 20.000 djece. Njegov rad na iseljeničkom pitanju je upravo ogroman.

Pa eto i sada, kad je zaslužio mir; da se odmori od svog teškog i blagotvornog rada, Dr. Josip Šilović ne miruje. Preko 14 sati dnevno posvećuje on općim stvarima, a sada eto Nj. V. Kralj postavio ga je na čelo Savske Banovine i mi smo uvjereni da je to najpogodnija ličnost za vodjenje ove visoke institucije.

Prof. Dr. **Božidar Špišić**, Zagreb.

Ortopedska znanost i skrb za invalide

Prošlo je evo penajst godina, da je zatrubila ratna trublja. Već u početku svjetske borbe naše su bolnice bile pune ratnih invalida. Dan na dan bivao je broj ranjenih i sakatih veći. Svi naši liječnici prionuše, da im što bolje pomognu i upotrebiše sva sredstva moderne kirurgije da im r a n e što bolje izliječe.

Ali liječenjem tih rana i ozljeda nije liječnički rad bio iscrpljen.

Prof. Dr. Božidar Špišić.

Trebalo je oslabljenim mišicama vratiti snagu, valjalo je ukočene zglobove učiniti gipkima, a uzetim i obamrlim živcima povratiti život. Valjalo je jadnicima osakaćenim, bez ruku i nogu pomoći, ne samo ortopedskim aparatima ili protezom već ih je trebalo ljubavlju, prijateljstvom, podukom i školovanjem istrgnuti iz ruku očaja i zdvojnosti, uliti im snagu i volju za život i povratiti im mogućnost rada i privrede.

Tu je zadaću, uz pomoć dobrih i plemenitih ljudi preuzela o r t o p e d s k a z n a n o s t.

Ta je nauka kod nas prije rat i u početku rata bila još malo poznata. Nigdje nismo imali ni ortopedskog zavoda, ni ortopedskog odijela, a da o ortopedskoj radionici ni ne govorimo.

Rat nas je zatekao dakle posve nepripravne. Teška nas je briga morila, kako da pomognemo, ovako bez ikakovih sredstava, sakatim našim vojnicima i kako da uklonimo nesreću, koja mora nastati, kad toliki broj odraslih ljudi u najljepšoj muževnoj dobi postaje nesposoban za rad.

Dan na dan vraćali su se naši ljudi sa ratišta, koji su nas tek nedavno ostavili zdravi i jaki, kao nemoćni, izranjeni i sakati bogalji.

Teška je bila pomisao prepustiti te jadnike bez pomoći općenitom milosrdju. A kako da im pomognemo, da od naroda odvratimo zlo, barem ono najgore, koje mora nastati iz velikog broja sakatih, za rad nesposobnih ljudi.

Morali smo dakle nešto stvoriti, nešto novoga urediti, nešto što do sada nismo imali od temelja sagraditi.

I počeli smo uz jauk naših ranjenika graditi u mislima našim plan invalidskih institucija: ortopedskog zavoda, ortopedskih radionica i invalidskih škola.

Te su misli bolno zahvatile osobito onaj čas naše srce kada je stigla od zajedničkog ministarstva vijest, da se u Budimpešti ima urediti ortopedski institut za sve hrvatske i srpske ranjenike u ovoj poli bivše monarhije i da ja imadem da preuzmem upravu toga zavoda.

Uočivši pogibelj, koja prijeti hrvatskim, srpskim i ostalim slavenskim ranjenicima, ako se tako zamašna ne samo liječnička već i s o c i j a l n a institucija osnuje izvan granica naše domovine, nismo gubili časa te smo, tako reći preko noći osnovali uz pomoć zemaljskog odbora, u podrumu obrtne škole, vlastitim ortopedskim aparatima i mašinama ortopedski zavod sa radionicama i invalidskim školama, koji je imao u roku od nekoliko dana na liječenju preko pet stotina sakatih vojnika. Time je osnivanje ortopedskog zavoda u Budimpešti za naše ljude zauvijek osujećeno.

Odmah smo zatim pristupili specijalnom ortopedskom liječenju, izradjivanju i primjenjivanju proteza, ortopedskih aparata i ortopedskih cipela i osnivanüu invalidskih škola, u kojima su se ranjenici vježbali u svome starome zvanju, a oni, koji uslijed posljedica ozljeda svoj stari zanat nisu mogli više obavljati naučili su koji novi. Uz to smo nastojali da nijedan ne ostavi naš zavod, a da ne nauči čitati i pisati i da ne upotpuni svoju opću naobrazbu.

I tako su se iz malog podrumskog ortopedskog zavoda, razvile moderne invalidske institucije, koje su primile na hiljade i hiljade invalida pod svoje okrilje i koje su za svoj rad dobile priznanje cijelog inostranog stručnog svijeta.

Taj rad nije bio lak, jer naš jadni čovjek onako hrom i sakat, poslije tolikih tegoba i patnja, opirao se i ortopedskom liječenju i posebnom školovanju.

On u svojoj teškoj i duševnoj dispoziciji, ojadjen u svojoj duši, nije htio a ni mogao razumjeti što se od njega traži. On je želio i težio samo kući, pa nije u početku htio ni da čuje o kakovom posebnom liječenju ili školovanju.

I u ovom momentu duševne depresije s o c i j a l n a ortopedija ne popušta i svom energijom radi na tome, kako bi duševno smalaksalim i tjelesno osakaćenim ratnicima ulila opet snagu za život i volju za rad.

Liječnik-ortoped uvadja s o c i j a l n e v i z i t e, na kojima uz potrebno liječenje odredjuje u prijateljskom sporazumu sa invalidom, ono zvanje ili zanat za koji je dotičnik bio sposoban.

Liječnik-ortoped dolazi danomice u ortopedsku radionicu i lično tamo odredjuje za svakog pojedinog sakatog vojnika ili kljenutog i amputiranog invalida način tehničkog liječenja, način i vrstu aparata i proteze.

Liječnik-ortoped izradjuje sam modele, pod njegovim se nadzorom izradjuju aparati i on ih primjenjuje invalidima.

Liječnik-ortoped dolazi u invalidske škole, drži tamo predavanja, odredjuje u sporazumu sa invalidima zanat ili zvanje i daje im duševne hrane, a što je najglavnije, daje im utjehe, da im i na taj način olakša, da im pomogne podnašati svoju tešku sudbinu.

Liječnik- ortoped zajedno sa učiteljima, posvećuje ovdje svoju brigu sakatim i amputiranim invalidima, nebili iz njih učinio opet potpune članove ljudskoga društva, jednako vrijedne kao što su njihovi bližnji.

Liječnik ortoped zajedno sa učiteljem priskače sa mnogo truda i požrtvovnosti našem jadnom čovjeku u pomoć, koji onako hrom i sakat, poslije tolikih tegoba i patnja, ukočenih nogu i zgrčenih uda, odrezanih ruku ili nogu ili čak oboje, treba pomoći, da ga ne skrha jad i nevolja i da ne padne pod udarcem sudbine, koja ga je bez njegove krivnje tako nemilo zahvatila.

Liječnik-ortoped u zajednici sa učiteljem podiže ovakovom jadniku duševnu dispoziciju, olakšava mu podnositi tragičnu sudbinu i uljeva mu opet snagu za život i volju za rad, pa da tako prema narodnoj poslovici nadje u radu svoj spas. — To je bila deviza, koja nas je vodila u našem ratnom i poratnom ortopedskom radu.

Preko 20.000 invalida prošlo je tako kroz naše ruke i kod svakog smo pojedinog nastojali, da udovoljimo svome liječničkom i socijalnom pozivu, vidajući mu nesamo ranjavo tijelo nego jačajuć mu i smalaksalu dušu. Iz čitave bi Jugoslavije dolazili k nama invalidi sa tjelesnim -manama i duševnim bolima, a mi bi ih liječili i tješili, da će jedanput ipak doći dani, gdje će u krugu svojih milih i dragih moći živjeti, a i priraditi moguće i više no svakidanju svoju koricu hljeba.

Proživili smo s njima i lakših i težih dana, i koraknuli zajedno s njima za dobar korak napred tako, da se danas dobro znade, da je pitanje invalida jedno od najvažnijih, koje treba da ljudsko društvo što korisnije riješi.

Ako naša nastojanja nisu u praktičnom životu ispunila sva naša očekivanja treba tražiti razloga u groznom bjesnilu svjetskoga rata, u danomičnom nagomilavanju ratnih žrtava, u razrovanim i opustošenim domovima, gdje se moralo mnogo toga na novo stvarati iz temelja graditi i uredjivati, dok su teške i nesredjene poratne prilike uvelike taj rad priječile i kočile.

Gledom na liječenje i budući život osakaćenih ratnika ortopedska je znanost svoje bolesnike podijelila u tri skupine.

U prvu skupinu svršteni su invalidi sa oslabljenim mišicama, ukočenim zglobovima i iskrivljenim kostima.

Ovi invalidi prve skupine liječeni su konzervativno ili operativno.

Konzervativno liječeni su fizikalnim sredstvima, te su zato bili uredjeni posebni odjeli za liječenje električnim kupkama, vrućim zrakom, masažom, elektrizacijom, mediko-mehaničkim vježbama, umjetnim sunčanim svjetlom i švedskom gimnastikom. — Fizikalnim se liječenjem ubrzo ojača oslabljena mišica, zglobovi postaju gipkivi, i čitava ozledjena okrajnina postaje jača i otpornija. Operacijom ispravljali su se krivi zglobovi i iskrivljene kosti, a nakon operacije poslije zacijeljenja u ispravnom položaju opet su podvrgnuti konzervativnom naknadnom liječenju pomoću pojedinih sredstava fizikalnoga liečenja.

Nakon ovakova liječenja zadobili su invalidi, koji su u većini bili ratari, a i obrtnici ili tehnički radnici svoju radnu i privrednu sposobnost. Ta je privredna sposobnost bila i kod onih sa potpuno ukočenim zglobom, ako je taj zglob doveden u položaj, koji invalidu ne smeta kod njegova posla. Kod ukočenog koljena morali smo primjerice konstruirati stolac na kojem ukočena okrajnina počiva, dok bolesni invalid sjedi i obavlja svoj posao. Ili smo morali kod ukočene šiljaste noge načiniti odgovarajuće ortopedske cipele s kojima invalid lakše obavlja posao, kod kojega treba da stoji. I tako se kod svakog pojedinog invalida već u početku treba računati sa njegovim socijalnim položajem i prema tome opredjeliti ortopedsko liječenje.

Ortopedska znanost ide za tim, da se što ranije započne i ustrajnije nastavi sa vježbanjem mišica i ukočenih zglobova, već i zbog toga, što svaki ranjenik prekomjerno čuva svoje ozledjeno udo. On ga čuva zato, jer hoće da tim mirovanjem spriječi i najmanje bolove. Ali to je mirovanje od velike štete za cirkulaciju krvi, koja osporena nedovoljno hrani ozledjeno udo. Posljedice dugoga mirovanja poznajemo danas vrlo dobro kao ukočenost, zglobni upalni procesi, otekline, velika oslabljenja kosti i mišica, i slične patološke promjene, koje nastaju ako se ne počne što prije ortopedskim konzervativnim liječenjem.

se još zadržavaju po tim lukama žive u nadi, da će se ipak jednoga dana prokrasti za sjever u zabranjenu zemlju... Udružene Zemlje Sjeverne Amerike. Vjerujte to Vam je teška stvar. Američke emigracione vlasti imaju takovo iskustvo kome jedan zeleni »greenhorn«, kako ga oni zovu, nije dorastao. Mnogi idu u Mexico da preko rijeke Rio Grande okušaju svoju sreću, ali koliko od njih zaglavi na toj vatrenoj, a ne vodenoj granici. Prohibiciona kao i emigraciona policija upotrebljava bez dalnjega vatreno oružje proti onih, koji se u dobroj namjeri misle prokrasti na njihov teritorij. Izim toga gra-

B. Rajman u društvu prijatelja Torea de Gammas-a na pjesku uvjek vrućeg Meksika.

nica je stalno opsjedana mexičkim kontrabandistima i lopovima pa i oni prezaju na nedužnu emigrantsku žrtvu, koju streljaju i za par poderanih cipela! — Vodenim putem još je teže stići u tu »zlatnu« zemlju, jer valja plaćati velika mita. Mnogo naravno ne stižu nikad na odredište t. j. New-York ili Novi Orleans, jer ga na otvorenom moru bezosjećajni mornari bace preko ograde.

Dakle vidite s koliko rizika je skopčana ovakova avantura, a sve radi toga, jer čovjek nije nikada u Americi zadovoljan, jer uvijek hoće više i više. Sjetite se mojih riječi, pa će te to i na sebi najbolje iskušati, da će Vam dolar bivati iz dana u dan sve manji, a naročito onda, kad budete zaboravili na Vašu poljsku Marku.

Brod je zagazio u duboku noć... sijeva... vjetar je jači nego čas prije. Vrh broda bori se sa poprečnim valovima. Zapljuskuje more...

— Sprema se na oluju dragi prijatelju, bolje je da se zaklonimo u salon.

— Da... da imate pravo... teško je teško... čini se i meni, da i ja kroz oluju putujem u — svijet!

Vrijednost sistematskog rada

Psihološka razmatranja narodnih mana i poroka.

„Svaki pojedinac čovjek pokazuje neki poseban značaj ili karatker, posebne navike života i posebne sklonosti nekim izvjesnim manama.
Ne ima toga čovjeka, koji bi se iznad tih sklonosti mogao posve da uzdigne; „nadčovjeka" ne ima, niti ga je ikada smrtna majka rodila.
Tako je i s plemenima, s čitavim narodima".

Dr. Lj. Dvorniković.

Ne ima toga naroda na kruglji zemaljskoj, koji ne bi u cijelosti, u skupini kao narod naginjao nekim izvjesnim, tako reći uvriježenim baštinjenim pogrješkama. Za primjere je lako, sa svih strana i iz sviju doba svijetske povjesnice. Eno nesložnosti, zavidnosti i često sitničavosti, što je vidimo u međusobnom trvenju starih Helena. Eno iskvarenosti gordoga Rima u carsko doba, galske lakoumnosti, koju nam tako lijepo prikazuje Caesar u svome »Galskom ratu«. Tacit se divi vrlinama starih Germana, ali ipak ističe njihovu sklonost piću i igrama za dobitak. A tek stari Sloveni! Ljetopisci pripovijedaju, da ne trpe nad sobom vlasti i da su medjusobno nesložni. Numero — polleut — jaku su brojem, veli prezirno jedan ljetopisac, ali su uza sve to nemoćno roblje drugih susjednih naroda. A te se mane i nasljedjuju — najbolji smo dokaz upravo mi Sloveni — jer ona riječ ljetopisca vrijedi gotovo bez izuzetka za čitavu našu povijest. Oduvijek je Slaven Slavena zatirao, davio, ugnjetavao, dok nije došla traka svijetlosti.. — To su teške plemenske pogrješke, i ako nijesu nepopravljive. One se pomalo otkrivaju, dolaze nam do svijesti, i onda ih se pomalo rješavamo isto onako kao što se bolesnik svoje bolesti rješava.

I kod nas južnih Slavena imade takovih osobina koje su odlučivale našom historijskom sudbinom. Imade ih, koje su nam služile na dobro i na čast.

Imade mana u nas, kojima valja napose sada da postanemo svijesni i o njima sami sebi otvorenu riječ progovorimo.

Svijetski je rad ponovno iznio svijetu na oči jednu osebinu Nijemaca, koja ih je učinila tako opasnim neprijateljem: radinost. Onu istu radinost, koju su mnogi susjedi njihovi — a mi pogotovo među njima! — ismjehavali i na ruglo iznosili. To je ona poznata

njemačka pretjerana tačnost, konsekventnost, sustavnost i neumorna ustrajnost. Svojstva, koja uz neka još ostala učiniše Nijemce opasnima čitavom svijetu. Oni su radili, pomalo gradili, potkopavali — kao hrtovi. Polako ali sigurno i ustrajno. Išli su za prvim mjestom i položajem medju svim narodima globusa zemaljskog. — I to još ne bi ni bilo najgore. Svaki narod imade prirodno pravo, da pregne svim silama oko svoga podizanja. — Ali oni htjedoše teškom i oružanom šakom da poklope susjede svoje, a u prvom redu manje i slabije. To smo gotovo osjetili mi — koji smo prvi na udarcu germanskog vala. Nas su naumili pregaziti, smrviti. Teško je to doduše reći o narodu, koji je dao Goethea, Kanta, Wagnera, ali to danas znade čitav svijet, a znademo pogotovo mi. Dobre osebine svoje radinosti razvijali su Nijemci ne samo na svoju korist nego i na štetu i propast drugih oko sebe. — I zato evo nijesu ta svojstva zgodna jedino za to, da budu predmet izrugivanja, jer ona su bila i opasna. Opasna, jer su seobraćala i protiv nas sudbonosne, za to jer je Nijemac ustrajnošću i radinošću svojom išao za tim, da osvoji i ono, što nije njegovo da postane gospodar i ovdje, gdje mu nije mjesto, gdje mu nije kuća.

A mi? Mi nijesmo znali zadržati niti ono, što je djedovinom naše. Nijesmo znali radom svojim zadržati posjeda svoga na rodjenoj grudi. Gledali smo skrštenih ruku kako se tudinac zabija oput oštra klina u našu zemlju. Primjeri: Njemačke kolonije po Sremu, Banatu, Bosni itd. Nijemac je radio znojio se, ali zato i sigurno prodirao. Pa kakav je taj nama često puta smiješno radini Nijemac? Je li on baš toliko odskočio od našeg seljaka, je li on više nadaren i sposoban, te mu je prirodno sudeno, da gospoduje nad nama. Ni govora! Upravo protivno! Svatko, tko pozna našeg seljaka i kraj toga njemačkog, uvidjet će, da prosječni njem. seljak stoji po prirodnoj nadarenosti svojoj daleko niže od našeg seljaka. Već spoljašnji izgled našeg seljaka pokazuje jaku prirodnu inteligenciju. Ne govori za to samo spoljašnja, fizička pojava njegova, već i skup svega onoga, u čemu se očituje život našeg seljaka. Narodna pjesma, pripovijetka, zagonetka, gatka i poslovica — sve to dokazuje umnu oštrinu, bujnost fantazije i snagu duševnog stvaranja. U najsiromašnijoj potleušici svojoj u najčemernijim prilikama nije naš seljak nikada izgubio duševnog svog života, nije nikada spao na puko fizičko vegetiranje, već je zadržao ljudski ponos i težnju za slobodom.

U glavnoj većini mi smo južni Slaveni seljački, ratarski narod. Prošli smo i mi svoju feudalnu aristokraciju, ali ta je u Srba iza osmanlijske najezde netragom izčeznula, dok je u Hrvata još neko vrijeme igrala ulogu u javnom životu. Danas se može kazati, da veliko mnoštvo najboljih naših ljudi potječe od seljačkih roditelja. Pa ipak uza sve to, mi se sa svojom mladom kulturom, sa dosadanjim tekovinama u književnosti, umjetnosti i znanosti ne trebamo stidjeti pred mnogim većim, bogatijim i sretnijim narodima. Sve je to dokaz, da je narod naš u srčici svojoj zdrav, snažan nadaren.

Da je živio u povoljnijim prilikama dao bi i više. Osmanlijsko barbarstvo, kroz stoljeća i nametljivi kulturni naši skrbnici pobriniše se, te dosada nijesmo mogli jezgru svoje narodne snage da razvijemo. — Životarili smo, produljivali svijet svoj iz stoljeća u stoljeće, okruženi neprijateljima sa sjevera juga i istoka — pa ipak uza sve to nismo klonuli i pružili smo dosada dosta svijetu dokaza, da smo vrijedni dostojna i slobodna života u velikoj i kulturnoj zajednici naroda. Dokazali smo, da je naš narod zreo i sposoban za kulturu, — kad sve te historijske tragike naše ne mogoše da uguše kulturnu klicu u nama.

Tek jedno nas tišti i ne da nam još uvijek naprijed: **pomanjkanje smisla i odgoja za rad.**

Pomanjkanje svijesti o vrijednosti sustavnog rada i sustavnog nastojanja.

To je osobina, koju nam u dušu ucijepiše stoljeća. Tu nam je kanda najveća narodna pogrješka, uza sva povoljna svojstva, što ih dosad pokazasmo. Ne ima sumnje, da je i tu kriva nesretna naša povijest.

Velik dio našeg naroda živio je tako reći do jučer »herojskim«, životom u t. zv. junačkoj dobi. A kako vidimo i iz svijetske povijesti, junačke periode u povijesti pojedinih naroda nijesu baš sklone radu. Junak je sablju pasao, branio dom od vanjskog dušmanina, a rad je prepustio ženama ili kao n. pr. u staroj Sparti robovima.

Bojovno doba ne slaže se sa mirnim postepenim, sustavnim radom mirnoga života. I tako je u našega naroda znatnim dijelom uzmanjkalo smisla za mirni rad.

Kraljević Marko koji svijetom ide za junačkim djelima, postade idealom opjevanim u narodnoj pjesmi, dok mirni plug nije stekao tolike slave.

Ali i drugdje se opaža, da još uvijek u našem narodu ne postoji pravo shvatanje vrijednosti rada.

Sve su to pojave, koje nam jasno govore o velikoj našoj narodnoj mani: lakoumnosti i pomanjkanju radne svijesti.

Svi smo mi bez razlike stradali dosada od toga svojstva i stradati ćemo i dalje sve dotle, dok se jednom sva snaga, što u nama drijema ne probudi na rad, na jaki ustrajni rad. A ne vrijedi ovo, što istaknuh, samo za našega seljaka! Seljak je podloga cijeloga našega narodnog života, to ne smijemo nikada da smetnemo s uma. Ova istaknuta mana vrijedi i za sav ostali naš narodni život. Svuda kuda god se okrenemo, svuda jedno te isto: sposobnost je tu, snaga je tu, ali ne ima rada ne ima pregnuća, ne ima ustrajnosti.

Mi smo velika snaga, ali snaga bez očiju, bez spretnih i žurnih ruku.

Mi smo naučili patiti, čekati, boriti se, al' još nijesmo naučili ustrajno pregnuti oko nečega, **nijesmo naučili raditi, stvarati.**

Prepuni smo te svijesti, da možemo, da bismo mogli, ali pri tome ostaje.

Sposobnost je tu, — ali gdje su djela.

I za to se budućnosti radi moramo mi pobrinuti, mi mladi ljudi. A kako?

Treba da svojim radom unesemo u naše zemlje sreću, sunce i proljeće, bunimo se protiv sitnih duša, koje su poplavile cijeli naš nesređeni život, bunimo se protiv nepoštenja i bezkarakternosti, koji su u nas glavni uvjet dobrog i lakog života.

Cijeli naš rad mora da bude raznovrstan, nesebičan i požrtvovan i da bude prema duši i srcu narodnom da bude vjerni odraz narodnih misli i osjećaja.

Narod nam ide, a i mi zajedno s njim, u smrt i propadanje a nijesu nam krive samo vanjske neprilike, kriv nam je nehaj, raskomadanost, nedisciplina i komotnost inteligencije. Najljepše osnove oko pridizanja narodnog ne padoše na preprekama vanjskih neprijatelja ili možda samo radi nehaja, nego više radi pobijanja strančarskih protivnika, inako poštenih i požrtvovnih ljudi, i radi onog nepoštenog elementa u svakoj stranci, koji se preko poštenih, požrtvovnih, ali odviše dobrih ljudi penju do ugleda, časti i — novaca.

Tomu se mora na put stati i zato baš evo donekle malu skicu budućeg rada naše mlade inteligencije.

Obzirom da u nas cvate analfabetizam, trebalo bi se pristupiti organiziranju analf. tečajeva za nepismene. U pojedinim općinama bi se ti tečajevi morali konstantno podržavati, dok bi nestalo i zadnjeg analfabeta, ne računajući dakako starije generacije.

Kako je pismenost elementarni uvjet svakom napretku, to općine ne bi smjele žaliti novčanih žrtava. Narodu treba prikazati narodne težnje, raširivati u njemu ideju tolerantnosti i međusobne ljubavi. — Proučavanjem narodnog života i običaja upoznat ćemo sve narodne mane, ali i odlike i individualnosti.

Mane ćemo trijebiti, a vrline usavršavati i širiti. Naša je narodna umjetnost bogata, pa je naša patriotska dužnost, da je promičemo i gajimo.

Tuđinskom, nenarodnom umjetnošću koju uvlačimo u naše domove, kujemo i kvarimo domaću umjetnost. Iz naših domova treba da istisnemo sve ono, što ne odgovara narodnoj psihi i narodnim osjećajima.

Za podizanje narodnog gospodarstva treba dati inicijativu k' razumnom i naprednom gospodarenju u seoske omladine.

U najnovije se vrijeme čini, da spoznaja o znamenitosti školskih vrtova zauzima sve šire dimenzije i čini se da nije daleko vrijeme, kada će u seoskim općinama nesamo iz pedagoških nego i iz narodno-ekonomskih motiva osnivanje školskih vrtova postati živom potrebom.

Dakle iz ovoga se vidi da je potrebno osnivanje gospodarsko naučnih tečajeva.

U okvir pučke prosvjete ide kućanska odgoja djevojaka i žena, tu je lektira vrlo važno sredstvo za opću prosvjetu i odgoj naroda, isto bi bilo poželjno osnivanje malih pučkih pozornica koje imadu osobito značenje za duševni i društveni život u općinama, valjalo bi organizirati i valjana opća i stručna predavanja.

Selo je nepresušivo vrelo, iz koga teku potoci snage i života za sav narod, selo je zdravlje i život. Ono u zdravstvenom pogledu uživa prvenstvo i svaku prednost pred gradom, koji ima sve moguće najraznoličnije i najuzornije zdravstvene institute, no koji su samo surogat za izgubljeno dobro.

Obzirom na javno zdravstvo treba se pobrinuti za dezinfekciju u doba zaraza a sve to prikladnim poukama, predavanjima, slikama, oglasima, preventivnim mjerama.

Znamo, da mladež gotovo nitko i ne drži na oku i dolazimo do pitanja, može li se uopće seljačkom omladinom započeti. Premda živimo u teškim vremenima ipak mi se čini da bi se prema općim i lokalnim prilikama mogao zakonitim putem pronaći način za razvoj omladinskih seoskih organizacija, ili bi se barem mogla pronaći sredstva za kontakta s tom omladinom.

Svakako bi bilo moguće i sada raditi sa seoskim omladincima, pa ću kušati da u nekoliko kratkih poteza i označim savremenu aktuelnu zadaću te omladine. Na ovoj naime omladini leži jedna velika narodna dužnost te ovisi o kompetentnim faktorima, da radeći s njom toj dužnosti i zadovolje.

Zadaća obih organ. osobito je velika i dalekosežna. Moramo žalosna srca iskreno priznati, da naša seoska omladina u glavnom nije odgojena ni za kakve više zadatke.

Stoga je naša seoska oml. vrlo zaostala. Podala se rđavu životu i nije sposobna ništa preduzeti iz vlastite inicijative.

O toj raspuštenoj i zanemarivanoj djeci vesele ćudi i bistra uma, dobra srca i plemenite duše, valja da se vodi ozbiljnog računa.

Pod vrsnim bi se vodstvom mogle ove omladinske organ. formirati i kao pomoćne zdravstvene korporacije za promicanje narodnog zdravstva i za prevenciju zaraza.Takvih organizacija ima u modernim i naprednim zemljama, dok su kod nas vrlo ilozorna t. zv. zdravstvena vijeća osobito u ladanjskim dijelovima domovine.

Nabrojih nešto od zadataka omladine na selu. Ima ih i više, i razni su načini i sredstva, koja vode tome cilju. U glavnom rad se mora primijeniti lokalnim prilikama.

ZDRAVSTVENI DIO

Čuvaj svoje zdravlje!

TUBERKULOZA ILI SUŠICA.

Ono što svaki treba da zna o tuberkulozi: Kako tuberkulozna klica dospijeva u čovječje tijelo.

Tri su glavna puta, kojima mikrob (bakcil) tuberkuloze dospijeva u naše tijelo, a to su: koža, crijevni kanal i organi za disanje. Zaraza kroz kožu je dosta rijetka. Kad na kakovu ranu ili ogrebotinu dospije bakcil, on se tu može da razvija, jer ima dovoljno hranivih sastojina. Ako uspije da prodre u koji mali krvni sud, onda može lako otići s krvlju u ma koji unutrašnji organ. Na taj način stvoriti će se tuberkulozno obolenje dotičnog unutarnjeg organa.

Zaraza preko organa za varenje je mnogo češća. Kod djeteta je ovo najvažnije, a po mišljenju nekih liječnika i jedini put, kojim tuberkulozni bakcil prodire u dječji organizam (tijelo). Ovoj opasnosti su izložena naročito ona djeca, koja se hrane iz ruku. Mlijeko tuberkuloznih krava sadrži i tuberkulozne bakcile. Ako mlijeko nije dovoljno prokuhano, tuberkulozni bakcil nije uništen.

Osim toga načina zaraze maleno dijete može se zaraziti tako: što meće u svoja usta razne predmete, zamazane prste, kojima je dodirivalo pod na koji se »obično« pljuje. Djeca su izložena vrlo čestoj opasnosti zaraze, kad ih stariji ljudi ljube, jer mogu na usnama ostaviti dovoljnu količinu tuberkuloznih bakcila. Svi ti bakcili, koji su na usnama, ili u ustima, vrlo lako dospijevaju u crijeva. Želučani i crijevni kanali ne mogu mu ništa naškoditi. Tuberkulozne klice će prodrijeti kroz crijevne zidove i dospijeti u plučne žlijezde bilo i u sama pluća.

Najčešći način zaraze vrši se preko organa za disanje, jer ga ima u uzduhu kojeg udišemo.

Bakcil se nalazi bilo u prašini, bilo u sitnim kapljicama pljuvačke, koje obično šire tuberkulozni bolesnici pri kašljanju, kihanju i govorenju.

Priroda nas je prilično naoružala protiv toga načina zaraze, jer nam je stvorila naročite organe za obranu od bakcila. To su dlačice u nosu, zatim sluzokoža u nosu, koja izlučuje sluz, i koja treba da zadrži sve strane čestice, koje bi sa uzduhom mogle doprijeti u pluća. U cijelom kanalu od grla do pluća ima naročitih čelija sa sićušnim trepetljikama, koje imaju zadaću, da pročiste uzduh, koji odlazi u pluća. Ali pored svega toga često puta tuberkuloznom bakcilu uspije, da prodre kroz taj kanal i da dodje do pluća, gdje nalazi dovoljno plodnng zemljišta za razvijanje.

Pored ovog direktnog (izravnog) puta za pluća ima i jedan zaobilazni, kojim tuberkul. klica možda najčešće ide. Uzmimo da bakcil na svome putu kroz organe za disanje naiđe na kakovu ranicu u nosu, grlu ili na vratne krajnike, koji su slučajno zapaljeni, on će se tu zadržati, jer ima dovoljno hrane da se razmnoži. Odatle će pomoću krvi otići do žlijezda ispod vilice ili na vratu ili čak do plučnih žlijezda, koje se nalaze odmah do disaće cijevi. Tu će se zadržati duže ili kraće vrijeme, proizvesti će gnojenje žlijezda i jednoga dana dospjeti će u sama pluća. Treba upamtiti da:

»Kakav bakcil, kojim bilo putem dodje u organizam uvijek na kraju krajeva dospije u pluća«.

Poslije plućne tuberkuloze vrlo česta su tuberkulozna obolenja žlijezda, zglobova, kostiju, moždjane opne, kože, crijeva i bubrega. Sve dok pluća nisu dirnuta organizam se kojekako i hrani i brani. — Opasnost je najveća, kad su pluća zaražena.

V. Ar.

KAKO ĆEMO SE OČUVATI OD TUBERKULOZNE ZARAZE?

Od zaraze klicama tuberkuloze lako se očuvati. Kao što su kod griže i onih bolesti, koje zadaju proljev, klice u izmetinama čovječjim, tako su kod sušice i onih bolesti, od kojih čovjek kašlje, klice u ispljuvku, dakle u gustoj pljuvački. Kao što se moramo čuvati od tuđih izmetina, da ne dobijemo grižu i tifus, tako se moramo čuvati tuđe pljuvačke, ako ne ćemo da se zarazimo klicama sušice i onih bolesti, od kojih čovjek kašlje. Kako dolazi pljuvačka iz drugog čovjeka u nas? Evo kako! Kad čovjek kašlje, kiše ili glasno govori, onda mu prskaju iz grla i iz nosa kapljice sline. Sapa i dah mu je mokar. U svakoj kapljici, koja tako izleti iz drugog čovjeka, može biti na hiljade klica sušice. U jednoj ciglој takovoj nabrojili su **20.000** klica sušice. Kad samo nekoliko klica dostaje, da oboli mala životinja kao zamorče, onda je sigurno, da će 20.000 klica u jednoj takovoj kapljici dostajati, da sruše i najjačeg čovjeka. Dakle i jedna takova kapljica, ako dođe u čovjeka, može da dovede do bolesti.

Sitne kapljice sline, kad izlete na usta i na nos iz čovjeka, **ostanu u zraku,** a krupnije padnu na pod. Ove sitne kapljice udahne sa zrakom drugi čovjek u sebe, koji je blizu. Tamo, gdje se ove kapljice zaustave, nastane zaraza ,a i sušica, ako su otporne sile tijela slabe. Obično se zaustave u plućima. Zato je i sušica u plućima tako obična.

Krupne kapljice, koje su pale na zemlju, ostanu tamo i osuše se. S njima se događa ono isto kao i ispljuvkom, kad tko pljune na zemlju ili na pod. K njima može da dospije dijete, razmaže ih rukama. Tako prenosi klice sušice u usta. Ili ih razmaže debelim mesom, na kojem puže i zarazi kožu na njemu klicama sušice. Eto mu sušice u koži! Tako dobiju ljudi sušicu na koži lica, jer su im drugi kašljali u lice. Ili se na ispljuvak popne muha i pase. S njega odleti na usta dojenčeta, koje spava, ili na našu hranu, koju jedemo.

Ako se sve to ne dogodi, onda se te krupne kapljice i ispljuvak osuše. Kad se osuše, dignu se kao prašina. Tko udahne takovu prašinu, **koja je nastala od ispljuvka,** zarazit će se.

Što da radimo, da se to ne dogodi? Treba zapriječiti, da kapljice sline iz čovjeka ne lete ni u zrak niti da padaju na zemlju, makar kašljao zdrav ili bolestan. Zato se treba naučiti, da sebi **uvijek, kad kašljemo ili kišemo, metnemo pred lice rupčić** (maramicu) **ili barem lijevu ruku.** Desnu zato ne valja, jer se njome rukujemo. Zato se i rupčić drži u lijevom džepu i vadi lijevom rukom. Žene neka promijene modu i džepove na keceljama neka prave na lijevoj, a ne na desnoj strani. Ako nam se tko u vlaku, tramvaju. u gužvi nepristojno nakašlje u lice ili prema nama, zaustavimo dah na nekoliko hipova, dok iskašljale kapljice ne padnu na zemlju.

Kapljice lete kod kašljanja i kihanja po prilici 1 metar daleko. Sad razumiješ, zašto kreveti moraju biti barem 1 metar razdaleko. Osobito ako na jednom leži čovjek, koji kašlje. Ako su kreveti bliže, kašljat ćemo jedan po drugomu. U snu nitko sebi ne stavlja niti ruke, a kamoli rupčić pred usta, kad kašlje. Zdravlje zahtijeva, da svatko spava na svojem krevetu, tako, da se neće zaraziti jedan od drugoga. Ako li te prilike prisile, da moraš spavati još s kim u krevetu, okreni mu leđa.

Osim onih klica u kapljicama sline, čuvaj se, da se ne zaraziš onim klicama u prašini, koje su nastale iz ispljuvka i kapljica, koje su pale na zemlju.

To mora biti pravilo života. **Nitko neka ne pljuje na zemlju i na pod, nego samo u svoj rupčić ili pljuvačnicu.** Rupčić često mijenjaj, da se jako ne zagadi. Pljuvačnicu može sebi svatko da sagradi od dasaka. Ona mora visjeti na zidu, da se u nju lako pljune i da se mala djeca njome ne igraju. Mora imati poklopac, da muhe ne mogu do ispljuvka. U pljuvačnicu metni pilovine ili pepela. Kad je čistiš, onda pilovinu baci u vatru, a pepeo na đubre, a opljuvanu stranu okreni dolje. Pljuvačnice, koje vidimo obično po uredima, ne valjaju. Leže na podu i nisu zatvorene. Vodu ne valja stavljati u pljuvačnicu, jer se tako sve lako uokolo poprska, već samo onda, ako u vodu metneš kakovo jako desinficirajuće (ubitačno za klice) sredstvo. Osobito učitelj treba da pazi, kako ne bi djeca pljuvala kojekuda naokolo. Radi samoga sebe. Ima djece, koja dolaze u školu i ljudi, koji hodaju kojekuda, a ispljuvci su im puni klica tuberkuloze. Mnogi je učitelj stradao od djece kao i djeca od učitelja, a samo radi toga, što su kršili ova pravila zdravlja.

Ne ljubi u usta! Osobito ne daj, da ti tko ljubi djecu u usta. Mnoga kašljucava strina, kuma ili prija, zadala je smrt poljupcima svojem mezimčetu. Treba se ljubiti u lice. **Ne daj, da žena žvače jelo za dijete.** Ne daj da djeca puzu po podu ili zemlji. Ne pij za drugim iz iste posude!

MUHE PRENOSE BOLESTI.

Muha ima tisuću različitih vrsta. Najvažnije su za nas dvije: **Kućna muha i muha peckavica.**

Kućna se muha množi jajima. Ona leže ta svoja jaja na svakojake otpatke od jela, na izmetine, na strvine, na naše jelo, a osobito rado na đubre. Za 24 sata iz jaja se izleže **ličinka,** koja je slična crviću, a bijele je boje, bez glave i bez nogu. Ličinka odraste za 5—10 dana i pretvori se u **kukuljicu,** koja leži u unutrašnjosti ličinkine kožice. Ova kožica postane tvrda, izgleda kao zrno, tamnocrvene boje. Za nekoliko dana od kukuljice postane **odrasla muha.** Eto tako brzo nastaju muhe i tako se brzo razvijaju. A kako za njih ima svagdje dosta hrane (đubre i otpaci), onda nije ni čudo, da ih toliko ima već s proljeća, kad prigrije sunce. A cijelo ljeto do kasne jeseni samo se crne čitavi rojevi muha, jer se od jedne muhe u proljeće izlegu milijuni novih muha do jeseni.

Odrasla kućna muha hrani se i najfinijim našim jelima, a isto se tako hrani smrdljivim đubretom, u zahodima izmetinama bolesnika, znojem, a osobito rado ide na mlijeko. Na svojoj sisaljci i na dlakama, kojima je njihovo tijelo, osobito noge, pokriveno, prenose one sićušne dijelove svoje hrane s jednoga mjesta na drugo, a zajedno sa svojom odvratnom hranom i klice različitih bolesti. I u svom želucu prenosi ona klice. Tamo, kuda ona plazi, ostavlja te klice u svojoj izmetini. Tako muha širi klice različitih bolesti: ospica, šarlaha, raznih očnih bolesti, boginja, kolere, sušice, tifusa i griže.

Kako se vidi, kućna je muha naš veliki neprijatelj. Zato treba tamaniti muhe, ako hoćemo, da sačuvamo svoje zdravlje.

Muha peckavica slična je kućnoj muhi. Ona ima tvrdu i oštru sisaljku, kojom probada kožu čovjeka i domaćih životinja, te siše krv, jer to je njezina hrana. Ličinka muhe peckavice množi se osobito u kravskoj balegi. Ona je opasan prenosilac raznih bolesti kod domaćih životinja.

SUZBIJANJE MUHA.

Tamaniti muhe možemo na tri načina:

1. uništiti njihova legla, 2. uništiti jaja, ličinke i kukuljice, 3. poubijati odrasle muhe.

I.

Ako hoćemo da sigurno potamanimo legla domaćih muha, onda treba da prije svega uvijek dobro pometemo kuću i dvorište, da uklonimo sve otpatke i svako đubre, svaku prljavost i svaku nečistoću, jer u svemu tomu živu ličinke muhe.

Staju treba očistiti bar jedamput na dan.

Tko ne može da drži đubre daleko od kuće, treba da ga, kao i sve druge otpatke, drži u ograđenom prostoru. Najbolje je, da se đubre drži u dobro cementiranom đubrištu, a svi kuhinjski otpaci u dobro zatvorenoj kanti. **Osobito treba paziti na zahode, da budu dobro zatvoreni, da muhe ne mogu u njih dospjeti,** da pasu na izmetinama.

II.

Najbolje se mogu uništiti jaja, ličinke i kukuljice od muha u njihovim leglima ovako: Na đubretu je u dubini od 20 cm ispod površine temperatura 65 stupnjeva. U toj temperaturi moraju pocrkati ličinke i kukuljice za nekoliko sekunda. Friško đubre, koje je uzeto iz staje, obično je već zaraženo muhama. Zato ga treba metnuti, ne na površinu đubreta, nego sasvim dolje, t. j. staro đubre valja prevrnuti. Jednako treba sakupljati sloj starog đubreta na površini, pa ga zajedno s friškim đubretom dublje zatrpati. Najbolje bi bilo, da se đubre iznese u đubrišta, koja su potpuno ograđena i natkrita. Muhe ne mogu u takva đubrišta. Američki zemljoradnici ostavljaju u krovu takovih đubrišta i otvore, na koje meću provizorne stupice za one muhe, koje se izlegu u đubretu ili ulete na otvorena vrata.

U smeću i otpacima, koji se ne upotrebljavaju ni za što, možemo utamaniti legla muha različitim kemikalijama, kao gašenim vapnom, boraksom, krezolom i dr., ali i time, da smeće spalimo ili zakopamo u zemlju.

III.

Ovo su sredstva za uništavanje muha: ljepljivi papiri i muholovke. Ljepljivih papira ima u svakom dućanu, vrlo su jeftini, dobro djeluju. Muholovki ima različitog sastava; najzgodnije su staklene. U ove treba naliti malo starog piva ili mlijeka sa šećerom kao mamac za muhe. Muhe treba početi tamaniti već u proljeće dok ih još malo ima.

Nije dosta samo tamaniti muhe, nego treba udesiti, da nam muhe ne mogu ni doći u stan. Zato treba pometati na prozore mreže, slične onima, što se upotrebljavaju protiv komaraca.

Nije dosta, da samo jedan domaćin u selu tamani muhe, nego treba da to svi čine; onda će biti pravog uspjeha.

Uništavanje muha jest opći zadatak, koji treba provesti u isto vrijeme, zajednički i u cijelom mjestu.

KAŠALJ HRIPAVAC.

Taj je kašalj zarazna, kužna bolest. Od njega samoga i njegovih posljedica umire više djece nego od šarlaha. Samo to ljudi ne znaju, pa ga se manje boje nego samog šarlaha. Od prirode nije nitko otporan protiv njega. Zato može svatko da ga dobije. Djeca naginju da od njega obole najviše u dobi od 6 mjeseci pa do 5. godine. Najviše umiru od toga kašlja ona djeca, koja obole već u prvoj godini svoga života kao dojenčad. Starija djeca od 5 godina rijetko umru od toga kašlja. **Zato treba dojenčad i djecu do pete godine osobito brižno čuvati, da se ne zaraze.** Tko jednom preboli taj kašalj, ne može ga drugiput dobiti. Ženska djeca pobolijevaju i umiru češće nego muška. Ako se dijete danas zarazi, ne oboli odmah, nego tek za 2—3 nedjelje. Ako li je dijete imalo priliku da se zarazi, pa se bolest nije pojavila u roku od 16 dana, onda je dijete sretno prošlo. Nije se zarazilo.

Hripavac traje oko 6 nedjelja i svatko ga prepozna po rikanju djeteta, kad se bori za zrak kod kašlja. Djeca bljuju i ne jedu, postanu blijeda i propanu. Ovako oslabljenih hvata se lako sušica i upala pluća, ako imaju klica tih bolesti u sebi već od prije. Dijete treba često nuditi hranom. Čim ga koji napad kašlja popusti, neka uzme čašu mlijeka s jajetom.

Bolesnika treba odvojiti (izolirati) od ljudi, ali ga se ne smije zadržavati u sobi. Što se više iznosi ili izvodi bolesnik na zrak u šumu, vrt ili na polje, to će mu biti lakše. Ti bolesnici trebaju što više sunca i zraka. To je za njih najvažnije. Ako pada kiša, te zato bolesnik leži u sobi, treba otvarati širom prozore. Odaberi sunčanu i zračnu sobu. Bolesnik ne smije među druge ljude. Ne smije u školu, u crkvu, na sastanke i na igre. Bolesnikove rupčice, ručnike, rubeninu i posteljinu treba prije običnog pranja iskuhati ¼ sata u lukšiji ili močiti preko noći u krezolu (1 deci krezola a 3 litre vode).

Razuman čovjek izbjegava svaku nesreću, pa tako i bolest. Od hripavca lakše možemo djecu očuvati nego li izliječiti brzo, kad obole. Zašto da to ne učinimo, kad to nije teško? Klica se nalazi u sluzi, što prska bolesniku iz usta i nosa, kad kašlje, kiše ili glasno govori. Ne daj, da Tvoja djeca pohađaju bolesnu djecu, jer će oboljeti, a možda i umrijeti. Uči dijete, da neda da mu druga djeca kašlju i kišu u lice. Neka ne tura tuđe stvari sebi u usta. Osobito neka se čuva tuđih harmonika, pištaljki, brundala, zviždaljki i drugih stvari, koje je tko drugi mogao da namaže svojim balama ili slinom. **Ne nosi dojenče, ne vodi dijete, u tuđu kuću, gdje netko boluje od kašlja.** Ima djece, koja ne riču i ne hriplju, premda boluju od te bolesti. **Zato čuvaj sebe i djecu od svake osobe, koje kašlje, hripala ona ili ne.**

Ljude, koji kašlju, treba izbjegavati kao i one, koji kašljucaju.
Kad kašlješ i kišeš, metni sebi rupčić pred usta!
Dah ljudski je otrovan. Čuvaj se daha i sape drugog čovjeka!

PRAVILA ZA OČUVANJE OD KLICA BOLESTI.

1. Kad kašlješ, kišeš ili zijevaš, pokri usta i nos rupčićem ili lijevom rukom. Ako ni to ne možeš, okreni glavu, da ne kašlješ prema drugim ljudima. Ako zastreš lice desnom rukom mjesto lijevom, prenijet ćeš rukovanjem bolesti.
2. Ne turaj ništa u usta, osim ono, što u usta spada!
3. Čuvaj oči, nos i usta od svojih i tuđih prstiju!
4. Peri ruke dobro prije, nego što ćeš uzeti u ruke hranu, koju ćeš jesti ti ili tko drugi. Ako si podvorila bolesnika ili si dotakla nešto, što je bilo na domaku ili dodiru bolesniku, namoči prije ruke u kakovoj tekućini, koja ubija klice (desinficira). Onda tek dobro operi vodom i sapunom!
5. Ne pij za drugim iz iste čaše ili flaše!
6. Ne rabi isti ručnik, koji i drugi rabe!

7. Tamani muhe, komarce i drugu gamad, jer ubodom prenose bolesti. Sagradi propisni zahod! Pripazi, da voda ne teče u bunar ili izvor ispod zemlje ili po zemlji, iz zahoda, štale, dubrišta ili praonice!

8. Ako nijesi siguran, da je voda ili mlijeko čisto od klica bolesti, prokuhaj ih prije, nego što ih trošiš.

9. Ne dopuštajte, da djeca pohadjaju one, koji su bolesni ili su bili nedavno bolesni.

Da se ljudi drže ovih pravila za očuvanje bolesti, mnogo bi manje bolovali!

»ŠKOLA NARODNOG ZDRAVLJA U ZAGREBU«.

GOSPODARSTVO

Ekonomija Evrope i ekonomija Amerike

Amerika predstavlja danas za Englesku jedan izmedju centralnih problema, bilo kao uplivni faktor u unutarnjoj krizi i besposlici, bilo kao opasni njen protivnik u pitanjima tržišta, sirovina i mogućnosti plasiranja kapitala. Takodjer Amerika nije problem samo za Englesku, nego takodjer i za svu ostalu Evropu. I zaista bez razlike: pritisak američke ekspanzije, koji će doskora postati još više osjetljiv negoli dosada, ne tiče se samo industrijskih zemalja nego takodjer i čisto poljodjelskih. Stoga je pitanje »Evropa-Amerika« dan danas jedno od najaktuelnijih te mu se posvećuje sva potrebna pažnja.

Do pred konac 15. vijeka, kad je već Evropa imala za sobom bogatu povijest, bila je Amerika za nas nepoznat svijet. Tokom 16., 17., 18. i 19. stoljeća bila je Amerika za Evropu još razmjerno daleko ležeći i nedovoljno istraženi otok. Istina bilo je mnogo eksperimenata za podignuće gospodarstva u Americi, ali uspjesi su bili odviše slabi, jer je i u Evropi stajala tehnika još na niskom stepenu. Tek u toku prošloga stoljeća, kad je dovršen parni stroj dokazao svu svoju korist za podizanje produktiviteta i osobito iza godine 1848., kad su najbolji elementi, prognani od proturevolucije, otišli u Ameriku, počinje sistematsko iskorišćavanje onoga neizmjernoga bogatstva, koje je do toga vremena sakrivao Novi svijet. Produktivne sile počele su se razvijati takovom brzinom, da je Amerika doskora postala vodećom zemljom na svijetu.

Jedan od glavnih faktora, koji je uplivisao na podizanje produktiviteta Amerike, jest mehanizacija rada ili zamijenjivanje ručnoga rada s mašinskim. Amerikanci su bili nagnani na mehanizaciju, jer je radna snaga poradi malenoga broja slobodnih radnih ruku bila veoma skupa. Stvorili su na umjetan način radne ruke, te su izučavanje zanimanja sa diobom radom sveli na minimum.

Toga u Evropi nije bilo. Priliv radne snage sa sela je pojeftinio radnu snagu i mehanizacija rada nije bila rentabilna. Amerika nagnana na mehanizaciju, ubrzo je postala vodećom zemljom u uvadjanju modernih načina proizvadjanja, u tehnici. Danas upotrebljava Amerika toliko mehaničkih konjskih sila, da, ako se svaka pretvori u tjelesni napor jednoga radnika (1 konj. sila — 10 radnika), dolazi na svakoga Amerikanca po 50 »čeličnih« ili mehaničkih »robova«. Dok na primjer dolazi na jednoga Nijemca samo 8 do 10 takovih »robova«. To znači, da stoji pokraj svakoga američkog radnika pet puta veći broj »čeličnih robova«, koji mu u radu pomažu, nego pokraj Nijemca. A ipak je njemačka tehnika na veoma visokom stepenu u omjeru s ostalim evropskim državama tako, da je razmjer mehanizacije rada u drugim državama još mnogo gori.

Rezultat te mehanizacije rada i iskorišćivanja prirodnoga bogatstva na ogromnom prostoru, na kojem cirkulacija produkata nije našla takovih zapreka, kako je to bilo po Evropi, jest naglo povećanje nacionalnoga bogatstva u usporedbi sa evropskim državama. Te simptome američkog privrednoga razvoja gledali smo već prije rata, dok ih je svijetski rat samo još potencirao. Nacionalno bogatstvo Amerike pred 50 godina iznašalo je jedva 30 milijardi dolara, nacionalno bogatstvo Engleske 40, Francuske 33, Njemačke 38 milijardi dolara. Iza 50 godina stvar se je potpunoma izmijenila. Dok su Francuska i Engleska svoje bogatstvo samo podvostručili (68 i 89 milijardi dolara) američka je Unija postala **jedanaest puta bogatija**, jer je podignula svoje nacionalno bogatstvo od 30 na 330 milijardi dolara. Prije rata imale su Ujedinjene države 1900 milijuna dolara zlata, sada pak imaju 41,2 milijarde dolara ili 60% cjelokupnog zlata.

Dok se Amerika tako bogatila, šta se dogadjalo u Evropi? Već prije rata osjećalo se je, da su medje evropskih država preuske za dalji razvitak produktivnih sila i postajala je tendencija za ukinuće tih medja ili uopće za njihovo proširenje. Konac svjetskoga rata nije realizirao te tendencije. Naprotiv, rat je iscrpio, izmučio i osiromašio. Istina, neke više, neke manje. Bili pobjeditelji ili pobjedjeni, ipak sve su evropske zemlje u mjerilu sa Amerikom osiromašile. Povrh toga bilo je stvoreno 17 novih država te oko 7000 km novih medja, što znači 7000 km novih carinskih zapreka. S tim je postalo stanje evropskoga gospodarstva nesnosnije, a u političkom pogledu nesavršenije. Posljedica je toga, da se danas drži u osiromašenoj Evropi milijuni vojnika više pod oružjem nego prije rata. Namjesto ukidanja carinskih zapreka i ostvarenja jednoga ekonomskog područja na teritoriju cijele Evrope, u ime čega se je takodjer vodio svjetski rat, stojimo pred obrnutim učinkom: sa svojim visokim carinama onemogućuju evropske države cirkulaciju robe i dave jedna drugu. Namjesto veće sigurnosti, nepovjerenje i naoružanje na svakom koraku. Namjesto bolje, jeftinije i veće proizvodnje imamo relativno padanje kupovne moći evropskih naroda i strašnu besposlicu.

Pod takovim okolnostima američkoj konkurenciji, koja svojim orijaškim kliještima polagano stiska vrat evropskoj industriji i poljodjelstvu, nije lako zatvoriti vrata, a naprotiv tako raskomadanoj Evropi je veoma teško, da bi zapriječila prohibitivni sistem, koga uvadja Amerika i da zaustavi ekonomsko prodiranje Amerike, bilo u samoj Evropi, bilo u njezinim kolonijama.

Na podlozi rečenoga zaključak je jasan: ako ne dodje doskora do ostvarenja jedne, jedinstvene ekonomske veze evropskih država, pitanje je veoma delikatno i teško izvršivo, a bivši ministarski predsjednik Francuske Aristid Brian u pravi čas ga je prihvatio, koja bi bila jedino jamstvo za daljnji razvoj produktivnih sila u Evropi — nakon toga neka Evropa, kakova je danas, pripravi, da zapjeva svoje »De profundis«...

Šta treba raditi u pojedinim mjesecima

SIJEČANJ:

Dok traje saonik, vozi iz šume drva, ako nije smrznuta zemlja možeš panjeve iskopavati. Nosi sagnjilo lišće iz gajeva, crno blato iz potoka i bara, jer to vrlo dobro gnoji zemlju.

VELJAČA:

Gradi i pripravljaj puteve i plotove. Priredi i popravi poljsko orudje. Ne zaboravi na kolje za trsje. Ako zemlja nije smrznuta, sij grašak, jer ovomu ne će zima nahuditi. Nasadjuj guske i kokoši. Ne kvari mlade šume.

OŽUJAK:

Ovaj mjesec je najglavniji za radnju. U njemu se dovršuje rezitba vinograda i voćaka te okopavanje istih. Sije se jaro žito i len, sade se i rasadjuju iz sjemeništa sve vrsti voćaka. Ore se zemlja za kukuruz, sije grah, trava i djetelina.

TRAVANJ:

Pregledajte vino, pretočite ga i čuvajte u hladnim pivnicama. Ako vam je podrum vlažan, otarite češće bačve četkom ili slamom. Promiješajte žitak. Očistite razno sjemenje, koje ćete još sijati. Bijeli platno. Čisti štagalj (ljeve).

SVIBANJ:

Valja okopati vinograde, krumpir i kukuruz i to na suhom, jer u mokrom škodi, navrćati voćke i pregledati navrnute, da mladice ne smetaju jedna drugoj. Podmetati krave bikovim daj im radi mlijeka zeleni.

LIPANJ:

Treba rezati lozama suvišne nekoristne mlazove, vezati mladice loze grozdonosne, prekopavati sadove, čistiti ulišta, kositi livade, sušiti sijeno, u vrtovima zelje okopavati, zalijevati dinje dva puta na tjedan.

SRPANJ:

Ovoga mjeseca treba treći put okopati trsje; kupiti ljetna sočiva i sijati ozima. Sijati repe i prigledati oko zelja, jer je zelje prva hrana težaku. Čistiti žitnice i žeti. Pokositi nepokošeno sijeno po livadama i ispod loza.

KOLOVOZ:

Ovaj mjesec treba po treći put okopavati sadove, prenositi gnoj na zemlje, močiti konoplju, mlatiti raž za sjeme, paliti kupine dračje i zle trave po pašama. Vrtlar vadi krumpir, tuče grah i pasulj posadjen u travnju.

RUJAN:

Ovoga mjeseca imade dosta za raditi. Prispjeva berba, za nju valja pripravljati baravje i bačve, rabljene i čiste, buduć da od čistoće sudja zavisi najviše zdravlje i dobrota vina. Tko želi imati dobra vina, neka prikrati groždje da bolje zreli.

LISTOPAD:

Ovoga mjeseca treba sijati što moguće više. Sije se pšenica, sakuplja se kukuruz, heljda, repa, beru se masline da se sahrane u voću za smok. Pastiru valja prigledati svoje životinje, da vidi, koja ne može prezimiti, da ju proda za vremena.

STUDENI:

Sjeci zelje, vadi repu, beri i kupi masline, slaži i uredjuj voće jesensko, reži brestove. U zemlju, na kojoj je bio kupus valja posijati ozimnu raž: ova će već mjeseca travnja biti dobra i najranija zelena krma. Na strnišću valja potegnuti odvodne brazde.

PROSINAC:

Ovoga mjeseca valja voziti kolje u vinograde i drva za grijanje, gnojiti zemlju, treba marljivo priredjivati orače i gospodarstvene sprave, gledati da bude u štalama suho i svježi zrak i da vjetar u štalama popuhuje. Sada je vrijeme, da se rulji kukuruz.

Malo o riječkom saobraćaju kod nas

Uprava pomorstva i riječnog saobraćaja, ministarstva saobraćaja, publikovala je statistiku o plovidbi na rekama i kanalima u Jugoslaviji. Ona obuhvata period od 1923. do 1928. god. i tretira svaku godinu posebno, tako da se mogu međusobno uporedjivati i rezultat što jasnije vidjeti.

Iz predgovora se vidi da naša država po dužini svojih riječnih puteva (oko 2.000 km) zauzima prvo mjesto u podunavskim državama. Žilu kucavicu ove plovne vodene mreže čini svakako Dunav, čiji tok iznosi kroz našu teritoriju oko 600 km, sa svojim pritocima: Dravom, Savom, Tisom. Onda dolaze bački kanali izmedju Drave i Tise i begejski kanal, koji veže Tisu preko Vel. Bečkereka sa Temišvarom.

Kretanje cjelokupnog prometa na našim plovnim rijekama i kanalima izneseno je u posebnoj tabeli. Količine su pokazane u tonama. Iz nje se vidi da se kod vanjskog prometa stalno pokazuje napredak.

Godine	Uvoz	Izvoz	Unutrašnji promet	Tranzit
1923	311.324	199.481	1,108.462	3,023.074
1924	282.136	331.360	1,011.426	2,764.273
1925	367.551	886.960	1,052.436	3,389.208
1926	397.494	861.515	1,252.774	3,785.359
1927	425.719	350.914	1,264.294	3,598.972
1928	479.281	327.365	1,361.733	3,424.319

Kod izvoza postoje osjetne razlike iz godine u godinu, što se objašnjava općim stanjem naše izvozne trgovine. Od učešća zrnate hrane u našoj izvoznoj trgovini, poglavito žita i kukuruza, zavisi i progres prometa na našim plovnim rijekama. Tako, dok je žita i kukuruza transportovano, preko naših plovnih rijeka u 1925. god. 764.402 tone, u 1926 god. 693.282 tone, u 1927. god. 168.570 tona, dotle je u 1928. god. transportovano svega 135.677 tona. Obično se prema pojedinim godinama učešće transporta žita i kukuruza ceni na 50%

do 75% od ukupne transportovane količine na našim plovnim rijekama.

Od uvezene robe najveća količina pada u prošloj godini na ugalj i koks i to u iznosu od 243.887 tona, ili 50% od cjelokupne količine uvoza. Zatim dolaze mineralna ulja sa 67.710 tona, kuhinjska sol i umjetna djubra sa 38.290 tona, metali i mašine sa 36.590 tona, poljoprivredni proizvodi ca 17.365 tona, denčana roba sa 69.755 tona i t. d.

Kod izvezene robe, osim naglašenog učešća žita i kukuruza otpalo je prošle godine još na poljoprivredne proizvode 33.117, metalurgijskih sirovina, ruda i kopora 73.638, na drvo i sve izrade od drveta 42.776, na drvo za gorivo 25.120, na industrijske proizvode 12.388, na denčanu robu 3.453 tone i t. d.

Kod našeg unutarnjeg prometa pokazuje se iz godine u godinu stalan napredak. U 1928. god. unutarnji saobraćaj je dostigao najveći iznos posle rata od 1,361.733 tone. Od ove količine u toku prošle godine, najznatnije su količine otpadale na ove vrsti robe: pijesak i šljunak 383.170, drvo za gorivo 234.275, drvo i sve izrade iz drveta 154.534, ugalj i koks 137.506, gradjevinski materijal 136.641, žita i kukuruza 105.088, ostali poljoprivredni proizvodi 123.026, denčana roba 60.410, mineralna ulja 11.189, kuhinjska sol i umjetno djubre 8.384 i t. d. Sve brojke su u tonama.

I tranzitni promet pokazuje zadnje dvije godine velike znake napretka u odnosu prema prijašnjim godinama. Naročito je nizvodni tranzitni promet u stalnom porastu. U 1928. god. na uzvodni tranzit je otpadalo 763.570 tona, a na nizvodni tranzit 312.716 tona. Ova razlika potiče zbog toga što se velike količine mineralnih ulja i poljoprivrednih proizvoda izvoze u centralnu Evropu iz Rumunije, Bugarske, pa i iz Rusije. U prošloj godini od cjelokupnog tranzitnog prometa otpalo je na mineralna ulja 443.496 tona, a na poljoprivredne proizvode 252.883. Sve ove količine pripadaju uzvodnom tranzitu. U nizvodnom trazitu su najvažnije mesto zauzimali prošle godine denčana roba sa 170.350 tona, mašine i izrade od metala sa 44.582 tone, ugalj i koksa 66.392 tone i t. d.

U našoj vanjskoj trgovini preko plovnih rijeka, učestvuju sa svojim plovnim parkom osim naše još 14 država. Od ukupne količine uvoza otpada u prošloj godini na zastavu naše države 262.920 tona, a na zastave inostranih država 216.361 tona. Ovaj odnos je bio gotovo isti i ranijih godina, a na ime na našu državu otpada obično kod uvoza 55%—65%. Na ostale je otpadalo: (u tonama) Njemačka 52.404, Austrija 44.184, Rumunija 40.120, Francuska 33.034, Čeohoslovačka 26.768 i Madjarska 13.219. Zastave ostalih država, kao Belgije, Grčke, Italije, Bugarske, Albanije, Amerike, Engleske, Holandije, učestvuju u minimalnim količinama.

Kod izvoza je učešće naše zastave obično 50% od cjelokupne izvezene količine prko plovnih puteva. Tako je prošle godine pod našom zastavom izvezeno 160.418 tona, a pod inostranom 166.447 tona. Od inostranih zastava pada na Austriju 51.631, Nemačku 40.631. Čehoslovačku 34.701, Madjarsku 24.825 i Francusku 11.221 tona. — Učešće zastava ostalih država je minimalno.

Kod unutarnjeg riječnog prometa zastava naše države podmiruje u voznim sredstvima cjelokupnu domaću potrebu, na inostrane zastave ne pada godišnje više od 1.000—1.500 tona.

U tranzitnom prometu učešće zastave naše države je minimalno. Ono je iznosilo u toku prošle godine svega 69.800 tona. U tranzitnom prometu, naša je država bila prošle godine na jednom mjestu, poslije Austrije sa 272.538 tona, Njemačke sa 178.849, Madjarske sa 159.464, Rumunije sa 132.287, Čehoslovačke 98.445, i Holandije sa 70.884. I ako je učešće naše zastave u tranzitnoj vanjskoj trgovini neznatno ipak valja primjetiti, da je u odnosu prema 1927. god. tri puta veće, a prema ranijim godinama 4—5 puta.

IZ ŽIVOTA I SVIJETA

Tonfim

Vrsti tonfilma. — Što može tonfilm da pruži.

U novije vrijeme počelo se i kod nas prikazivanjem tonfilmova. Mislim, da je potrebno cijenjenim čitateljima ukratko razjasniti, šta je to: tonfilm!

Riječ tonfilm je sasvim nova. Ne ćete je naći u nijednom riječniku niti lexikonu, a ipak ta jedna riječ promijenila je iz temelja stanje u cijeloj filmskoj industriji, digla je na visinu neke male tvrtke, onemogućila mnoge slavne filmske glumce ili zvijezde i stvorila nove. — Isprva, kad je tonfilm bio još u razvoju, kad se nije znalo što on pruža u tehničkom i umjetničkom pogledu, kad se nije znalo što će se desiti za jedan dan kasnije i kakovi će izumi biti najavljeni, pretvorio se Holywood iz veselog i objesnog grada u pravu: suznu dolinu.

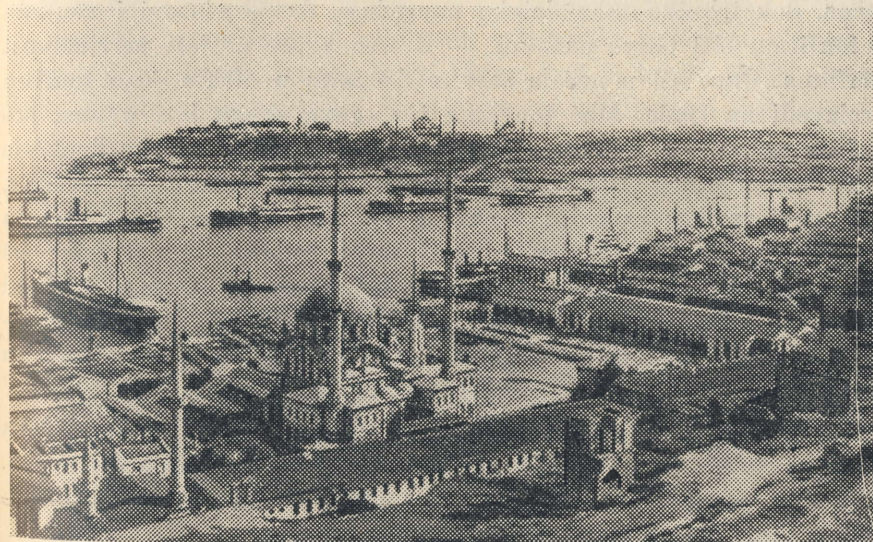
Danas je situacija barem u Americi sasvim drugačija. Tamo je tonfilm davno prešao stadij experimenata (pokušaja) i danas se točno znade što se može učiniti — a što ne može. Znade se kakove kvalitete mora posjedovati glumac, koji želi kod tonfilma načiniti karijeru, brzo se je stišala buka, koja je proizvela ta nova umjetnost, brzo je nestao nered, neizvjesnost i prva zabuna i danas ne samo u ateljerima, nego i u cijeloj filmskoj američkoj umjetnosti i industriji vlada potpuni red, kao što i kod nijemog filma.

O tonfilmu se mnogo pisalo, ali široke mase još uvijek ne znaju razlike izmedju pojedinih vrsti tonfiimova, tako da često može čovjek da čuje pitanje: «Kako će se kod nas davati tonfilmovi, kad većina ljudi ne govori engleski«.

Onaj, koji tako govori, ne zna u prvom redu da postoji razlika izmedju s i n h r o n i z i r a n i h filmova, te govorećih ili dialogfilmova.

Sinhronizirani su filmovi kao i dosada providjeni štampanim ili pisanim naslovima, no kinematografski orhestar nadomještava popratna glazba, koja je najviše vezana sa samim filmom. Ova glazba je od prvoga čina posebno komponirana i najbolji kinematografski orkestar ne bi mogao da pruži sličnu pratnju filmu i nakon višekratnih pokusa. Djelovanje glazbe pojačano je osim toga raznim pjesmama, koje pjevaju prvoklasni poznati pjevači, te zvučnim efektima svakojake vrsti.

Govoreći ili dialogfilm sličan je kazališnom komadu i u većini slučajeva može se uporediti sa melodramom ili operetom, glumci pjevaju i govore, a glazbena pratnja je takoder usko vezana uz sam film. Dok se sinhronizirani filmovi gotovo nimalo ne razlikuju od običnih filmova, koje sada gledamo u kinematografima, dotle su dialogfilmovi od njih posve različni. Naslovi potpuno otpadaju, glumci govore sav tekst i radnja se odigrava samo u nekoliko dekoracija i to obično u zatvorenim prostorijama.

Carigrad

Naravno da granice izmedju ove dvije vrsti nisu stroge; ima mnogo filmova koji su kombinacije izmedju sinhroniziranih i dialogfilmova. Osobitu internacionalnu privlačivost imaju oni filmovi, gdje je dialog upotrebom melodija tako isključen i tako razumljiv, da ga slično kao i operu može razumjeti svatko govorio on bilo kojim jezikom.

U čisto tehničkom pogledu moramo razlikovati filmove, kod kojih je ton uhvaćen na samu vrpcu tzv. »Lichton-filmove« i filmove kod kojih je glazba ili dialog uhvaćen na ploče, koje se u isto vrijeme (sinhronski) okreću s aparatom za projekciju.

U današnje doba prevladavaju ploče dok se »Lichton-filmovi« manje rabe. Razlog je tome lakša manipulacija, a i to što filmski pozitiv još uvijek lako puca i kad jednom pukne mora se izrezati makar komadićak vrpce. Tim se dakako mora izrezati i nekoliko tonova i ako se to dogodi nekoliko puta samo prikazivanje vrlo je otešćano.

Pitanje je sada što može tonfilm da nam pruži. Oni koji misle, da će im tonfilm pružiti čisto umjetničko-glazbeni užitak vrlo će se razočarati, ako budu išli gledati tonfilmove baš samo radi toga. Takodjer će se razočarati i oni, koji misle da se kod tonfilma čuju glasovi ljudi i glazbena pratnja potpuno, kao i u životu. Mehanička glazba ostaje mehanička, a nemehanički glas, ostaje mehanički glas, pa bio makar kako sjajno reproduciran i proći će sigurno dugo vremena, dok tehnika tako daleko napreduje, da će glasovi i zvukovi u tonfilmu biti posve naravni. — U tom uopće ne leži privlačivost tonfilma. Ona leži u nečem sasvim drugom; u efektu, koji tonfilm proizvodi na ljude. Moć tonfilma i njegova snaga leži u tom, što radnja uz posebne zvučne i glasovne efekte djeluje sasvim drukčije nego kod nijemog filma. Kad čovjek gleda tonfilm iz početka, još pravi razliku izmedju t o n a i s l i k e, ali čim počne radnja on potpuno zaboravlja ton i prati samo radnju — i u tom baš leži ono jako djelovanje tonfilma; što glazbena pratnja i razni efekti ne djeluju na čovjeka direktno — nego samo u podsvijesti i čine da film nije obična zabava, nego da postaje pravim doživljajem, koji može zadovoljiti svakog intelektualca.

Uopće velika je pogrješka, kad se drži, da je tonfilm samo slika plus ton i ništa više. Tonfilm je nešto sasvim novoga, nova umjetnost, koja ima sasvim novo djelovanje i koja će se dignuti na neslućenu visinu samo kad potpuno pronadje svoje puteve.

Najveća vulkanska katastrofa svijeta

Kako je nestalo grada Sveti Petar.

Poslije strahovitog riganja lave glasovitog vulkana Vezuva, koji je kako je poznato uništio velike gradove Herkulan i Pompeje — možemo u novije doba zabilježiti strahovito uništenje cijelog jednog velikog grada zvanog Sveti Petar, koji je brojio 30.000 stanovnika, a nalazio se na otoku Martinique na arhipelagu Antile.

Prodiranje lave. — Snimka snimljena iz neposredne blizine 1902., prilikom provale vulkana na otoku Martinique.

Iznad grada dizao se brijeg pod imenom Mont Pele. Stanovnici grada držali su taj brijeg ili brdo »mrtvim vulkanom« no urodjenici zvali su ga »Brdo nesreće« i nijesu vjerovali u njegovu neaktivnost — nagovješćavajući, da će prije ili kasnije od toga brda doći nesreća.

Interesantna je legenda, koja je kolala o tom tobože mrtvom vulkanu Mont Peleu — medju urodjenicima. Naime oni pričaju da

je u vulkanu jedna lijepa žena zatvorena, a nju progranja navodno čovjek, koji je napola vepar, a napola čovjek. Veliki Duh je konačno uzeo u zaštitu lijepu ženu, ali su zli dusi potpomagali divljeg čovjeka i urodjenici vjeruju, da će Mont Pele jednog dana progovoriti.

I nijesu se prevarili!

Bilo je travnja mjeseca 1902. godine, kada je iznenadno Mont Pele počeo se uznemirivati. U krateru se stvorilo malo jezero, na čijim obalama se razvio grad Sveti Petar. Toga dana počeli su se nadvijati gusti i bijeli oblaci dima iznad površine jezera. Zatim je počela padati sitna kiša pepela. Tako je trajalo nekoliko dana.

Dne 5. svibnja iznenada je kroz jednu pukotinu probila lava u širini od kojih 800 metara i strahovitom brzinom silazila je podnožju brda i za četiri minute došla je do mora.

Na tom putu nestalo je tvornice šećera sa 200 radnika i sve živo što se na tom putu nalazilo — sve je to strašna bujica lave odnijela sa sobom i uništila.

Dne 7. svibnja na poziv guvernera otoka pregledala je vulkan naročita komisija vulkanologa, koji su izjavili, da veće opasnosti ne prijete gradu od vulkana.

Drugog dana grad više nije postojao, bio je izbrisan, za nekoliko minuta, sa lica i površine zemljine kore.

Narod je bio malo umiren izjavom stručne komisije, koje su novine donijele debelim slovima, pa su se velike povorke ljudi mirno šetale cijele noći po gradu, bacajući poglede na Mont Pele — na »Brdo Nesreće«.

Oko 8 sati na večer strahovita tutnjava, a zatim erupcija, uzdigao se ogroman oblak, koji je bio isprekidan žestokim bljeskanjem, srušio se formalno na grad. Strahovitom brzinom srušio se oblak na grad i pokrio ga. Nakon što se je oblak raspršio, grad, koji je bio prije živahan — bio je ruševina, koja se dimila i crnila. — Površina od nekih 58 kvadratnih kilometara bila je pokrivena debelom naslagom žarkog pepela u debljini od nekoliko metara. Svi brodovi u luci bili su u plamenu, a od 30 hiljada stanovnika — spasila su se samo dvojica: i to jedan postolar i jedan urodjenik, koji je bio u zatvoru.

Prema pričanju te dvojice koji su preživjeli užasnu katastrofu može se dobiti približna slika te strahote.

»Crnac Luis Cyparis, bio je u zatvoru zbog kradje i baš taj zatvor mu je bio spas. On priča: moja čelija se nalazila u nekoj vrsti podruma, koji je bio udubljen u jednoj pećini.

Jedan, jedini prozorčić otvarao se na protivnu stranu vulkana, tako da užareni uzduh nije mogao prodrijeti do uhapšenika. Crnac priča kako je čuo užasnu viku za pomoć, za vrijeme od kojih 5 minuta dopirali su glasovi žena, djece i ljudi do mene, a zatim je nastao grobni muk i tišina. Nisam si mogao to protumačiti, ali sam instiktivno osjećao neku nesreću i katastrofu. Mislio sam na »Brdo Nesreće«. Na mali prozor moje ćelije ulazio je pomalo užareni uzduh, koji mi je ugrijao cijelo tijelo i koji mi je zadavao velike boli.

Našli su me nakon 4 dana, ali potpuno bez svijesti i teškom mukom uspjelo je liječnicima dozvati me nakon nekoliko sati k' svijesti.

Drugi spašenik postolar Leon Compese ispričao je ovako preživjeli čas:

Osmog svibnja u jutro sjedio sam na pragu svoje kuće i čuo sam strašnu tutnjavu zemlja se počela tresti, a nebo se naoblačilo. U prvi čas htio sam pobjeći u kuću, ali sam teško teturajući došao do svoje sobe. Užareni zrak mi je pekao ruke i noge, i legao sam u krevet. Najednoć se otvore vrata i četiri osobe provale u moju sobu lamatajući rukama i zovući u pomoć, stenjući od boli i muka. Nekoliko minuta zatim jedna djevojčica srušila se mrtva na pod, ostala trojica su nato u divljem strahu pobjegli kroz vrata. Ustao sam iz kreveta i prišao djevojčici, ali njezino tijelo bilo je sve zeleno i naduto, dok je njezino odijelo bilo netaknuto — nigdje ni traga plamenu ili vatri. — U dvorištu sam našao dvije zagrljene lješine. Poznavao sam ih. Bio je to jedan mladi bračni par iz susjedstva. Koraknuo sam još nekoliko koračaja, ali svuda lješine. To me je ugrozilo i vratio sam se u svoju sobu, legao u krevet i čekao smrt. Nakon jednog sata osvijestio sam se i opazio da mi je krov nad glavom sav u plamenu. Jedva sam se mogao podići. Moje ruke i noge bile su opečene i krvarile su.

Skupio sam posljednju snagu i trčao sam preko ulice prema gradu Font-Saint-Denis — koji se nalazi kojih 6 kilometara od vulkana. Kako sam dugo trčao ne znam i kojom brzinom — nisam si svijestan, samo sam vrlo daleko od grada, od svoje kuće od »Brda nesreće« pao bez svijesti na zemlju . . . Probudio sam se u bolnici i tada sam se polako počeo sjećati svih grozota, koje sam preživio.

Osim te dvojice spasila se jedna engleska ladja, koja je bila usidrena u luci kapetan sa nekoliko mornara, neumorno je radio i uspjelo mu je spasiti momčad i ladju, koja je bila malo oštećena, jer bi inače doživila istu sudbinu, koju su ostale ladje imale osmoga svibnja u luci, ispod brda Mont Pele ili kako ga urodjenici nazivahu opravdano »Brdo Nesreće«.

ŠALA I HUMOR

Utjeha.

— Tako sam nesretna! tužila se kćerka ocu. Muž mi uvijek spominje svoju prijašnju ženu.

— Budi sretna draga, utješi je otac »dok ti spominje prijašnju« — a ne onu, koju će poslije tvoje smrti da oženi.

Razumljivo.

Kumek: Denes mi je korpa žmehka.

Kumica: Je, sikak da je, kajti sam deci vode više dela u svaku kantu mlijeka.

Isto, ali samo malo drukčije.

Prijatelj: Znaš učim engleski — a vrlo je teško.

Prijateljica: Nemoj misliti da je engleski teško naučiti, mjesto grad veli se »Jork« mjesto novi veli se »new«, a tako se veli i za druge riječi isto, ali samo malo drukčije.

Čiste ruke.

Pekar: Hvala Bogu, da su ti ruke jednom čiste.

Naučnik: Da, mijesio sam kruh gospodaru.

Bračna snošljivost.

Žena: Ako li što rečem, to je tebi kroz jedno unutra, a kroz drugo uho van.

Muž: Da, a kad ja tebi što velim; onda je to tebi kroz oba uha unutra, a kroz zube napolje!

Venera.

Posjetila dva Zagorca muzej. Sve im se dopalo, a osobito Venerin kip gdje su se najviše zadržali!

Na povratku kući, reći će jedan: »Znaš kaj Štef. Sve kaj je prav, kad človek to pogledi, onda istom vidi kakovo strašilo ima doma.

Na sudu.

Sudac: Jeste li kod kradje imali još kojeg pomagača.

Optuženi: Ne tako dobro posao ipak ne ide, da bi si mogao još i pomoćnika priuštiti.

U ljekarni.

Ljekarnik (novom magisteru): Ovdje je aqua destillata (destilirana voda). To dajemo mušterijama u onom slučaju ako ne možemo pročitati recept.

Neugodno.

Neka vrlo suha pjevačica pjevala je na koncertu pjesmu, u kojoj dolaze i riječi: »U mojim grudima, tu su dvije duše . . .« Netko je u šali glasno primjetio: »No te se moraju jako stiskati«.

Što misle naše krojačice.

»Gospodin X. misli da se je zaljubio u gospodju Y. Glupan. Kad bi on znao, da su tome krive samo moje haljine...!«

»Moja se umjetnost sastoji u tome, da dame — ne odijevam«.

»Često mislim, da sam Casanova. Predamnom se svaka dama svlači«.

»Naše je doba: vijek baka nezastrtih koljena...«

»Tako dugo, dok suprugu finansijski loše ide — može mu se mirne duše kreditirati. Postaje li žena ružna, radi samo uz gotov novac«.

»Prava haljina ne čini ženu samo lijepom, već i mladom i duhovitom«.

»Poznajem ukus svih muževa. (Po tome što žene naručuju upravo protivno)«.

»Da je Alica najbolja prijateljica Zore, znam po tome, što joj taji moju adresu...«

»Povijest svijeta je najzanemarenija znanost. Ona spominje Napoleonove generale, ali ne spominje krojačice Napoleonove žene«.

»Gospodjo« — rekla sam supruzi nekog velikog političara — »tako brzi tempo ne mogu izdržati. — Kad god vaš suprug mijenja svoj politički pravac, naručujete vi novu haljinu...«

Aforizmi.

1. Veselje jest mirodija života — nipošto svagdanji kruh.
2. Radost je plod na drvu čistoće.
3. Tko se može odricati, taj nikada ne upozna oskudice.
4. Ne živimo od onoga — što smo pojeli nego od onoga, što smo probavili....
5. Vrlo je zgodno ako mnogo više znaš, nego što veliš.
7. Tko imade u sebi radosti, svuda nalazi veselja!
8. Naša mladost ili starost dolazi iz nas.
9. San bježi, kao i duh kad ga tražimo.
10. Naša najveća ljekarna jest — priroda.
11. Tko odviše razmišlja često promaši uspjeh.
12. I najteže stvari možeš vrlo lako urediti smijući se.

Humor

Šta misliš, hoće li mi Franjo posuditi pare na »obraz«?
— Možda samo bi Ti savjetovao da šešir što više navučeš.

*

Tata, šta je zapravo mirovna ponuda?
Sve moj sinko, od kutije konfeta do krznenog ogrtača.

*

Bračno putovanje.

Vi cijelo vrijeme sjedite sami u kupeu, pa gdje je Vaša gospodja,
U odjeljenju za pušače.

*

Kod šefa ureda.

Molim Vas gosp. šefe, da mi povisite plaću jer sam se prije osam dana oženio.

Žao mi je, ali mi za nesreće van ureda ne odgovaramo.

Na trkama.

Mimi, ja mislim da je konj na koga smo secovali vrlo karakteran.
Zašto?
Zato, što sve svoje kolege pušta dobrostivo ispred sebe.

Sretni brakovi.

Dao sam oglas da bi se ženio.
Pa jesi li dobio mnogo odgovora?
Preko stotinu sa tekstom: Uzmite moju ženu.

*

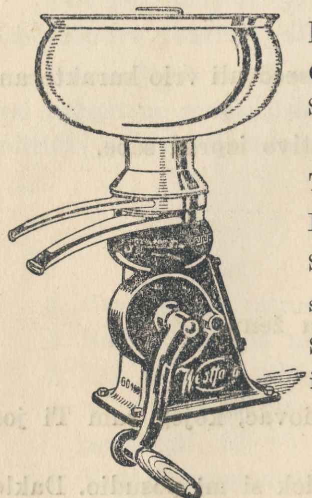
Već pet puta te tražim da mi vratiš novac, kojeg sam Ti još prije pola godine posudio.

Da, ali ja sam Tebe deset puta molio, dok si mi posudio. Dakle pričekajmo još malo.

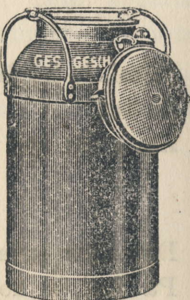
WESTFALIA SEPARATOR d. d.

Zastupstvo: **A. PENIĆ**

ZAGREB 6. Gundulićeva ul. br. 65. Telefon br. 24-13

NAJVEĆE SKLADIŠTE:

Originalnih WESTFALIA-SEPARATORA za ručni, električni i mašinski pogon.
Transportne kante za mlijeko.
Kompletni mljekarski uređaji.
Sve vrste mljekarskih i sirarskih potrepština i pomagala.
Samoprodaja sirišta u prahu, boja za sir i maslac najglasovitije svjetske marke:

Dr. M. Blumentahl!

Najniže cijene!
Najkulantnija poslužba!
Dugoročna otplata!

U svim mjestima države tražimo zastupnike i prodavaoce!

„MINERALIA"

TRGOVINA MINERALNIH PROIZVODA

ZAGREB

GUDULIČEVA UL. 43

BRZOJAVI MINERALIA. TELEFON BR. 23-57, 67-77

Prodaje:

Petrolej, Benzin, Gasoil kao i sva ostala maziva ulja

Tražite svuda

Najobljubljenije bezalkoholno stolno piće sa mliječnom kiselinom!
„Chabeso" pomiješan sa vinom daje izvrstan napitak!

Jugoslavenska „Chabeso" centrala

Franjo Hieber,

Zagreb,

Borongajska 17 — Telefon 69-46

Čokolada
Bonboni
Čaj najfiniji
Sardine
Kakao
Likeri
Keksi
Rum

Dnevno svježe

pržena kava

Stjepan Broz

Ugao Novaves-Zvijezda-Medveščak

Zagreb

Telefon 45-11

ALBATROS

Moderna praona i gladiona svakovrsnog rublja

ZAGREB, VLAŠKA UL. 62

Telefon 49-78

Podružnica: Kačićeva ul. br. 8

F. Marin Okroša

prva primorska pekarna

ZAGREB

Martinovka I. 9.

Radnička parna pekarna

I. Jurković — ZAGREB — Maksimirska 69

Telefon 47-89

preporuča domaći bijeli i ini kruh, te sve vrsti peciva a naročito

MLIJEČNI I RAŽENI

Radione i prodavaone:

Maksimirska br. 69 — Selska br. 33.

„ZAGORKA"

Dioničarsko društvo za gradjevnu industriju

U ZAGREBU

Proizvodi: OPEKE ZA ZID, CRIJEP ZA KROV, KERAMIČKE PLOČICE ZA OBLOG ZIDA I PODA, ŠAMOTNU ROBU, GLINENE PEĆI, ŠTEDNJAKE I T. D.

Centralna poslovnica i skladište

Djure Deželića Prilaz br. 30 — Telefon br. 32-70 i 32-71

„JADRAN"

Veletrgovina papira i pisaćeg materijala

DANE SINGER I DRUG

Vlastita tvornička proizvodnja svih vrsti trgovačkih knjiga, notesa, registratora, fascikla za odlaganje spisa, kao i svih vrsti školskih bilježnica, risaćih blokova te koriandola i t. d.

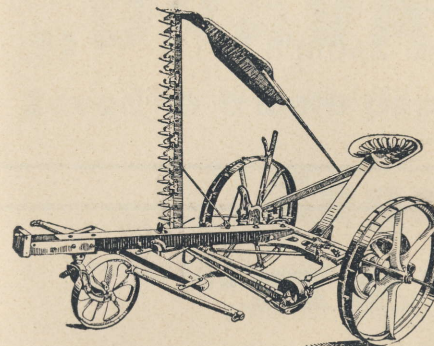
ZAGREB

Prilaz Gjure Deželića 31 — Telefon broj 48-59

Najprikladnije

Gospodarske

strojeve

motore
plugove
sijalice
kosilice
vršilice
trijere i t. d.

uz povoljne cijene i uvjete dobavlja

AGRAR k. d. **Zagreb, Draškovićeva ulica 35**

Telefon 52-88

Burroughs

strojevi za zbrajanje, računanje i knjiženje

BURROUGHS ADDING MACHINE COMPANY DETROIT

Generalno zastupstvo:

Beograd	Zagreb	Ljubljana
Knez Mihajlov Venac 29	Samostanska ulica 8	Pražakova ulica 3
Telefon 47-18	Telefon 50-79	Telefon 33-47

KAVANA „ZAGREB"

Zrinjski trg 17 , Telefon br. 31-67

Dioničko društvo za eksploataciju drva

Zagreb

Trg Kralja Petra 3 — Telefon 36-34

Bačić i Vurdelja

trgovina manufakturne, kratke i pletene robe

ZAGREB

Ilica br. 7. — Telefon 42-16

»L U X« D. D.

Tvornica lustera i metalne robe

ZAGREB

Koturaška cesta 9 — Telefon 51-46

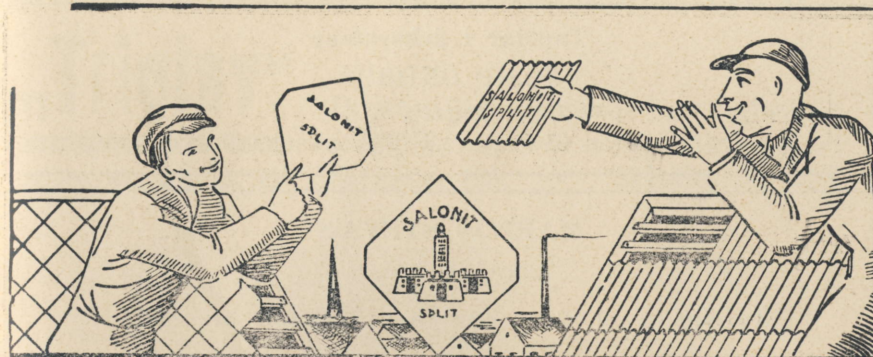
Prodavaona: **Oktogon** (Palača Prve Hrv. Šted.)

VLASTITA LJEVAONA, METALNA TOKARIJA, TISKANJE KOVINA, POJASARNA, BRUSIONA, GALVANIZACIJA.

Preuzima sve ovamo zasjecajuće poslove.

Odlikovani na svjetskoj izložbi 1929. sa zlatnom medaljom.

Ia. azbest cementni škriljevac

„SALONIT"

krovovi — oblaganja cijevi — izolacijone ploče za elektrotehniku

Najbolji i najtrajniji krov **sadašnjice**

Godišnja produkcija je 2,500.000 m²

„SPLIT" anonimno društvo za cement portland, Split

Tvornica u SOLINU kod Splita

Vlastite poslovnice: **Zagreb, Ljubljana**

Zastupstva i kkladišta u svim većim mjestima Države.

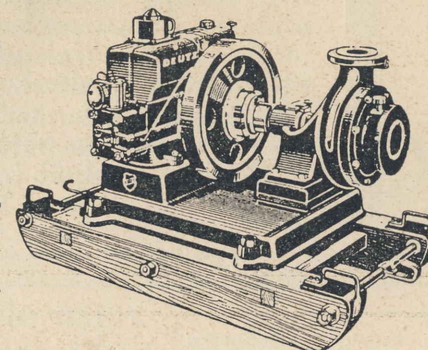

DEUTZ

LANGEN i WOLF

OBERURSEL

Motori za svaki pogon i svako gorivo: Diesel — na sisaći plin, Lokomotive, brodski motori i t. d.

Generalno zastupstvo za kraljevinu Jugoslaviju

KORTE & ERBEN K. D.

ZAGREB, ILICA 134.

Telefon 21—88

Tapetar i dekorateur

JOSIP ONDRUŠ

Zagreb

Telefon 61-09 Frankopanska 5

MARIČIĆ STEVAN

trgovina kožom

Jurišićeva ul. 2 **Zagreb** Telefon br. 46-33

Prodajna zadruga detaljnih trgovaca u Zagrebu

Samostanska ulica 2-a, polukat

Bez pritiska i nagovaranja !

vraćaju se k nama naši prijatelji po **drugi i treći** nabavni kredit, jer su se uvjerili, da je to jedini način **kupovanja na otplatu,** koji ih je zadovoljio.

Ako Vam dakle treba, odijela, ogrtača, štofova, krzna, šešira, cipela, rublja, radio aparata itd., pokušajte i Vi jednom kupovati putem naše zadruge u kojoj je udruženo 45 zagrebačkih najuglednijih detaljnih trgovina svih struka, pa ćete se uvjeriti da Vam ovaj novi način **kupovanja na otplatu** pruža najviše koristi.

Uvjeti i informacije u poslovnici ili pismeno poslovanje strogo tajno i kulantno PRODAJNA ZADRUGA detaljnih trgovaca, Zagreb, Samostanska 2-a — Telefon 56-99

JULIO OBLAT

Zagreb

Jelačićev trg 28 — Telefon br. 26-69

trgovina postolarskih potrebština i alata na veliko.

Gradjevno poduzetništvo

MONJAC, KRUŠLIN I BEHRMANN

Zagreb

Samostanska ul. 3 (prolaz) — Tel. 49-14

Preuzima sve u tu struku zasjecajuće radnje.

„Triglav"

ZAGREB

Društvo za osiguranje i reosiguranje središnja uprava u vlastitoj palači

Sajmište 60 — Telefon 25-82-3

Potpuno uplaćena dionička glavnica :
Din 10,000.000.—
Vrijednost nekretnina i zgrada
Din 6,238.657.90
Jamčevna sredstva preko :
Din 20,000.000.—
Od osnutka (god. 1921.) isplaćene štete :
Din 138,780.895.—

Preuzima uz najpovoljnije nvjete: Osiguranja protiv požara i groma. Potresa. Obustava rada (chomage). Provalne krađe. Razlupanja staklenih ploča. Tjelesnih nezgoda pojedinca. Autotaksa. Osiguranje djece proti nezgoda. Zakonske dužnosti jamstva. Tuče (leda) na poljskim usjevima. Transporta robe željeznicom i lađom. Transportna osiguranja preuzimaju se u domaćoj kao i u svim valutama.

Generalna zastupstva :

Beograd, Ljubljana, Novi Sad, Osijek, Sarajevo, Split, Zagreb.

Kao i agenture zastupstva i povjereništva u svim većim mjestima države.

„SAVA“

OPĆE OSIGURAVAJUĆE DIONIČARSKO DRUŠTVO

U ZAGREBU

Dionička glavnica Din 10,000.000·—

Utemeljitelji:

Jadransko-Podunavska banka, Beograd, Jugoslavenska Udružena banka, Zagreb, Prva hrvatska štedionica, Zagreb, Srpska banka d. d., Zagreb, Zemaljska banka, Beograd, Zemaljska banka za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, Assicurazioni Generali, Trst.

Preuzima uz najkulantnije uvjete:

1. Osiguranje protiv požara i chômage, 2. Osiguranje protiv provalne krađe, 3. Osiguranje protiv loma stakla i strojeva, 4. Osiguranje transporta svake vrsti po kopnu, po rijekama i po moru, 5. Osiguranja protiv tuče (grada, leda), 6. Osiguranja protiv nezgoda, 7. Osiguranja zakonske dužnosti jamstva, 8. Osiguranja svake vrsti automobila.

Centralna direkcija u Zagrebu

Zrinjski trg 3 (u vlastitoj palači) Telefon 3134 i 3135

PODRUŽNICE: U Beogradu, Kajmakčalanska ulica broj 6, Ljubljani, Sv. Petra cesta 2, Novom Sadu, Miletićeva ul. 19 i Sarajevu, Zemaljska Banka za Bosnu i Hercegovinu.

ZASTUPSTVA U SVIM VEĆIM MJESTIMA DRŽAVE

Telegrafska adresa: SIGURSAVA

Društveni garancijski fondovi iznose preko Din 30,000,000·—

Od svog osnutka (1921. god.) isplatilo je na štetama preko Din 130,000.000

Trgovačko obavještajni zavod a. d.

prije

R. G. DUN & Co.

iz

New-Yorka

Osnovano u New-Yorku 1841.

Zagreb

Berislavićeva ulica broj 7

Pošt. pretinac 389

Beograd

Vuka Karnđića ulica 3

Pošt. fach 169

Brz. naslov: DUNMERA
Beograd odn. Zagreb

Telefon: Zagreb 3675,
Beograd 3079

„DUNAV“

OSIGURAVAJUĆE DIONIČARSKO DRUŠTVO

CENTRALA

ZAGREB

Martićeva ulica broj 8 (u vlastitoj palači)

Preuzima uz vrlo povoljne uvjete sve vrsti **životna osiguranja**

Preporuča osobito **pučko životno osiguranje** bez liječničke pregledbe, pristupačno svim slojevima pučanstva uz vaeredno povoljne uvjete plaćanja

Društvo preuzima također i sve vrsti ELEMENTARNA OSIGURANJA, protiv šteta **od požara, provalne krađe, loma stakla, automobila i t. d.**

Centralno ravnateljstvo u ZAGREBU, kao i sve podružnice i glavnazastupstva u svim većim mjestima daju sve potrebne infor. i upute

---

Vlastita skladišta za pohranu robe i pokućtva. Ocarinjenja. Tražite ponude.

Gajeva ulica broj 10.

Telefon broj 31-43.

NAJVEĆE PODUZEĆE KRALJEVINE S·H·S ZA PREVOZ POKUĆTVA

Međunarodni transporti svekolike robe uz najjeftinije stavke. — Tražite ponude.

Adolf Pajtaš

„Gizela“ paromlin i trgovina zemaljskih proizvoda

Virovitica

EXPORT-IMPORT

Podružnica:

Zegreb, Mošinskijeva 10b

Telefon Interurban

Poslovnica 4909

Brzojavi: GIZELAMLIN

Žiro rač. kod Hrv. Sveopće kred. banke Zagreb

Pošt. ček. račun br. 35.531

Stanković Štefan Todorov

Bugarin, veliki vrtlar

Zagreb

Maksimirska 18. — Telef. 4728

Vrtlarija na Kanalu telef. 4727

Dostavlja iz vlatite vrtlarije svakovrsne vrtlarske i povrćarske produkte na sva zagrebačka tržišta. Dostavlja u kuću, gostione i restauracije u svako doba. — Narudžbe prima i iz vana.

NAJVEĆA VRTLARIJA U ZAGREBU

Izdalo: Udruženje Ratnih Invalida Kraljevine S. H. S., Oblasni Odbor u Zagrebu, Ciglana broj 8. —
Zagreb, Ilica 132.

C. Albrecht, Zagreb.